

Røgen - Farre
Lokalhistoriske
Forening

Årsskrift
2008

Røgen Farre Lokalhistoriske Forening har lokaler i Farre
Forsamlingshus, på Vandværksvej.

Arkivet holder åben hver mandag fra kl. 19.00

Bestyrelsesmedlemmerne er:

Formand:	Karen Warming	86 96 98 13
Næstformand:	Jørgen P. Jørgensen	86 96 82 06
Kasserer:	Ella Hansen	86 96 80 03
Sekretær:	Birgit Fogh Bach	86 96 01 58
Niels Peter Nielsen		86 96 80 32
Viggo E. Lauritzen		86 87 13 29
Ole Jensen		86 96 81 61
Lauris Jørgensen		86 96 55 82

Eventuelle besøgende uden for åbningstiden,
er velkommen til at kontakte et af
bestyrelsesmedlemmerne.
Vi kommer gerne og åbner.

Indholdsfortegnelse 2008 **side**

Faldet i 3 års krigen	11
Færdselsregler 1915.....	17
Fæstebonden, Thøger Nielsen, Røgen Sogn	19
Gamle Skaffervers.....	31
Slægten Bjørn	33
Mit ophav	45
Om runestenen i Sporup Kirke	56
Murer Søren Klintrup	58
Jagtreger.....	62
Kirkegården.....	64
For 100 år siden	68

Indholdsfortegnelse 2007

Af troldsmandsbogen "Cyprianus"	9
Grænsekommandoen	14
Oksbøllejren	20
Til Kongen.....	22
Jens Stolde Pedersen, Skjørringvej 75, Farre hede	26
Strafferammer efter straffelovene: 1683—1866	28
For 100 år siden	33
Drengen i Røgen præstegård	42
Hr. Søren Ottosen Grønbech, Røgen præstegård.....	44
Hvor blev hun af?	51

Indholdsfortegnelse 2006

Find din slægt, og gør den levende	8
Sognedegnen der druknede i Farre bæk	10
Med skolen i København	14
Elværker	20
Da Farre Hede fik elektricitet.....	23
For hundrede år siden	28
Lykkehuset, Røgen mark	36

Indholdsfortegnelse 2005 **Side**

Farre Savværk	7
Boligudstyknig på Højagervej	14
Den afsindige Jens Troelsen i Farre.....	19
Ulvejagter	24
Svin i byerne	27
Mejeriet "Skytsbjerg's" 75 års jubilæum	30
Dannebrogsmænd.	42
Lidt om vask.....	46
Landmandens forårsarbejde	48
Tyendeforholdet i vor tid.....	50

Indholdsfortegnelse 2004

Forord	7
Ildebrand i Lyngby i 1764	8
Sommerferie af Johanne Jensen.....	12
Min konfirmation af Johanne Jensen.....	16
Min barndom af morten Peder Carlsen.....	20
En københavnerdrengs oplevelser	36

Indholdsfortegnelse 2003

Natmænd / rakkere.....	7
Den forældreløse Granslevpige.....	19
Oversigtstavle.....	30
En beretning om Jens i engen.....	32
Aksel Petersen, Farre.....	37
Min Skoletid	44
Da en 100 kroneseddel forslog noget	50
Portræt af Sporup Kirke.....	52

Indholdsfortegnelse 2002

Forord.....	7
Anker Jensen fortæller	8
Lynbrand i Farre	16
Wistoft og hans forgænger	21
Fugleskydning	22
50 år som vognmand	25

	Side
Johanne Grøn	29
Luthers Minde Farre Loge	30
Drikkevaner i det 16. århundrede	30
Tilbageblik i det gamle Røgen Sogns historie.....	34
Fattiges kår i 1840	38
Fattighus i Farre.....	42
Brev fra Greven	43
Nyt fattighus i Røgen.....	45
Haven gennem tiderne	47

Indholdsfortegnelse 2001

Anders Bondes slægt	7
Sejer Andersen Bonde	11
Anders Bondes slægt, anden del	17
To koner	24
1891 i dagbogen.....	30
Hovedgården Farregård, anden del.....	31
Køer er ikke bare malkemaskiner.....	36
En spøgelseshistorie.....	36
Mads Muurmester i Farre	37
Vådeskud på Valborgaften	48
Og så til noget helt andet	50

Indholdsfortegnelse 2000

Skifte efter Mickel Andersen Gjesager, Klintrup Vestergård 1817	7
Vandløbssagen i Røgen-Sporup kommune.....	17
Drengestreger	20
Provst Johan Jessen og hans sønderjyske afstamning	21
Gjern herreds tingbog, Farre Bys vide.....	24
En 16-årig fæstemø fra Farre	26
Jørgen Greisen til Løvskovlund i Farre.....	37
Udviklingen i skolerne Almue-undervisning-skoler	42
Mormonerne fra Damagergård i Farre.....	51

Indholdsfortegnelse 1999 **Side**

Så gik de 10 år	3
Et Strejftog 100-150 år tilbage i tiden	7
Da Lyngholm brændte	15
Beretning om snedkermester Anders Peter Sørensen	32
Landboforeningens 100 års jubilæumsskrift	42
Terkel Degn og hans slægt	44
Min barndoms jul	50

Indholdsfortegnelse 1998

Hovedgården Farregård 1586-1726	5
Smed Lemming	16
Hjulhuset	29
Den gamle bagerforretning i Farre	32
Landbokvindens Ager, ca. år 1900	34
Det gamle forsamlingshus	39
Urmagerens hus	42
"Villa Pax" , Gl Skanderborg 130	45
Erindringer fra Røgen	50

Indholdsfortegnelse 1997

Fattigvæsenet i Røgen og Farre sogne	5
Skolevæsenets historie i Røgen og Farre sogne	21
Farre Hougård 1482-1857	57

Indholdsfortegnelse 1996

Minder fra en svunden tid	5
Thi kendes for ret	23
Skoleloven	36

Indholdsfortegnelse 1995

Bøndernes klædedragt gennem århundrederne	5
Bulotti den Anden	21

Indholdsfortegnelse 1994 **Side**

Pastor Jessen i Røgen	5
Johanne Andersdatters tragiske selvmord	14
Barndoms og ungdomserindringer.....	17
Erindringer fra Klintrup.....	20
Fællesskabets ophævelse i Klintrup og Røgen	44
Landsbykongen Laurids Fog.....	53
Skomager Kristian Pedersen.....	54

Indholdsfortegnelse 1993

Niels Poulsen, Røgen.....	7
Mere om Landsbykongen Laurids Fog	19
Farre Karosserifabriks historie	27
Fra skiderende til water closet	35
En aftægtskontrakt fra Klintrup	39
Oustrupgård	45
Jens Peter Jørgensens soldatertid.....	56

Indholdsfortegnelse 1992

Grundtvig og Beck i Røgen	7
Karl Lund, smed i Farre 1932-1984.....	10
Ved aftenpiben, om at lave tobak.....	16
Af en slægts saga på godt og ondt.....	18
Bylaugets gilder	54
Et falsk brandbrev fra Farre	58
Erindringer fra Farre Hede	64

Indholdsfortegnelse 1991

De forsvundne lyde	7
Juleforberedelser	11
Farre by	13
Løvskovlunds historie	21
Oldtidsfundene i Sporup, sommeren 1953.....	27
Fortegnelse over stensamlingen	29
Erindringer om Farre møbelfabrik	33
Erindringer fra Farre.....	42
Et slagsmål i Røgen.....	53
Murermester Martin Christensen	56
Lærer Åge Helbo.....	59

Indholdsfortegnelse 1990

Røgen-Farre lokalhistorisk forening.....	7
Minder fra Kulbjerg	11
Sporup kirke og familien Fischer.....	27
I Kammergårdens have	39
Fastelavn er mit navn	45
Lidt om Farre hede.....	50
Foreningens vedtægter	7

Faldet i 3 års krigen 1848 - 1850

Af Jens Mandrup Frandsen.

Stormen på Frederiksstad d. 4. oktober 1850 kostede den danske stat tabet af 5 officerer og 332 menige. Prøjserne 40 officerer og 680 menige, i alt 1057 mand faldt, til trods for at freden var indgået 2. juli 1850, 3 måneder og 2 dage i forvejen.

Kat. Nr. 396. "Frederiksstad, den 4de October 1850"
Tegnet af F. C. Lund. Frederiksborg Museet

Slummer sødt i Slesvigs jord!
Dyrekøbt den blev ved eder;
sommeren sit blomsterflor
over eders grave breder;
Mindet flyver som en fugl
hen til Slesvigs grønne vange,
synger de'r fra gravens skjul
ensomt sine simple sange.

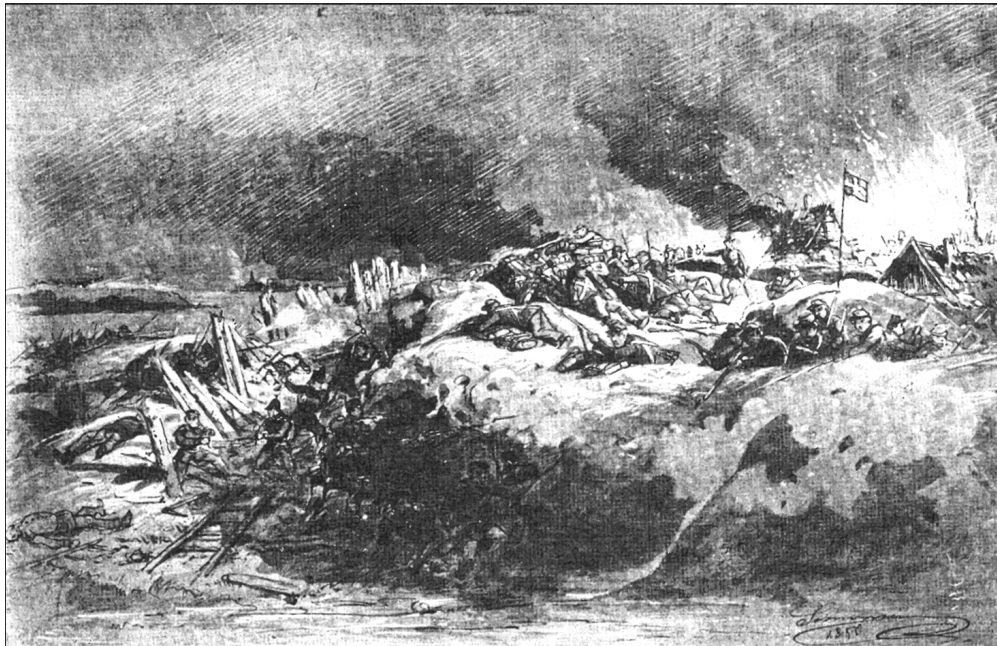
Ensomt - thi de brystne blik
ingen kærlig hånd har lukket,
ingen ven jert håndtryk fik,
ingen hørte afskedssukket.
Men for Danmark sukket lød,
for dets fremtid, for dets lykke,-
hvil da sødt i jordens skød,
hvil da sødt i gravens skygge!

Mindets fugl nu søge vil
tit til eder hen, I kære!
I, som med begejstrings ild
stred og faldt for Danmarks ære!
Ser da lønnen for jert mod;
Slesvigs land atter er vundet!
blodet binder, med jert blod
har I det for evig bundet!

Skøn er døden, som I fik,
ingen skønnere der findes,-
derfor vil med våde blik
heller ej vi eder mindes;
men hvor danske toner klinge,
skal med stolthed store, små
fædrelandets tak jer bringe!

H. P. Holst.

*Den 30. 8. 1850 til koncerten på Rosenborg eksercerplads
til fordel for de faldnes efterladte.*

Kat. Nr. 391. "Frederiksstad.

*De fjendtlige Sappeurer gjennemgrave Brystværnet ved
Mølleskandsen..."*

Tegnet af Niels Simonsen 1850. Den kgl. Kobberstiksamling.

7. L. I. B. 2. 155 Jensen, Christen, Farre, 15, menig, falden d. 4. oktober 1850 under stormen ved Frederiksstad, begravet (se *6).

Far: Jens Christensen Gulev, Farre senere Mølgårde, født 13. april 1788 i Gulev - død 12. marts 1866 i Sall.

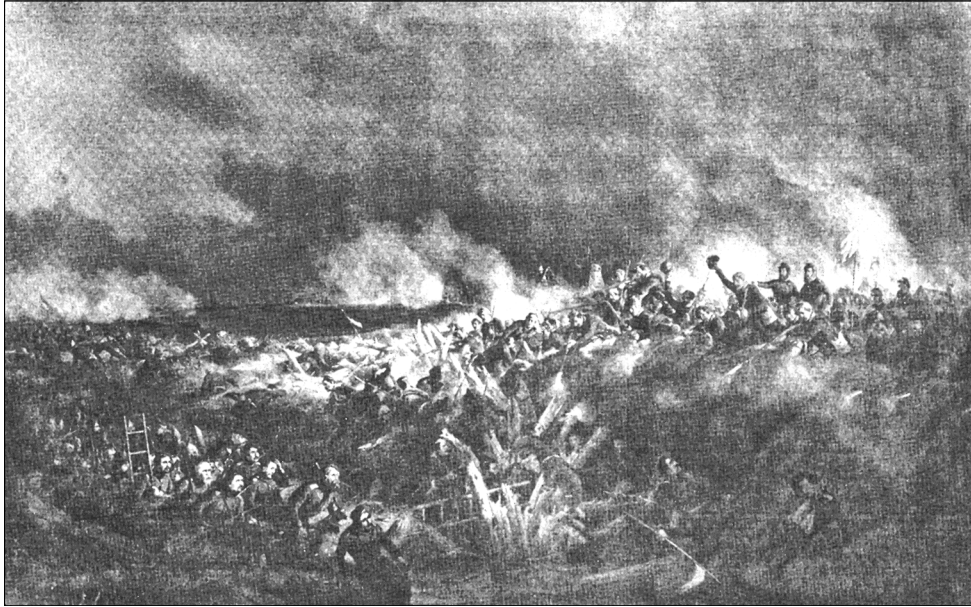
Mor: Johanne Marie Rasmusdatter, Farre senere Mølgårde, født 18. februar 1787 i Farre - død 3. marts 1842 i Mølgårde.

Farfar: Husm. med jord, Christen Mikkelsen Kusk i Gulev, født 1739 - død 15. marts 1813 i Gulev.

Farmor: Mette Jensdatter, Gulev, født 13. december 1750 i Nødde-
lund (gift 28. februar 1772 i Gulev).

Morfar: Rasmus Nielsen Svendstrup, født 1754 - død 23. maj 1816
i Farre. Fæster af en gård i Farre: Hartkorn 1. 7. 1. 1.

Mormor: Anne Katrine Rasmusdatter, født 11 februar 1761 i Farre -
død 31 marts 1831 i Farre.

*Kat. Nr. 393. "Stormen på Frederiksstad den 4de Oktober 1850"
Malet af Niels Simonsen 1851.
Amalienborg*

Sporup kirkebog: 1821, født 15 november, Christen Jensen (uægte), døbt 16 december, forældre Jens Christensen og Johanne Marie Rasmusdatter begge for tiden i Farre, faddere: Svendstrup Rasmus`s enkes datter Maren i Farre, P. Smeds kone, P. Smed i Sporup huse, tjenestekarl Søren Nielsen i Farre, - anmærkning: Blev viet 15 december 1821 af sognepræst Jessen i Sporup på hr. Breinholms vegne i Niær i Haurum sogn.

Haurum kirkebog: 1821, ægteviet 15 december i Sporup kirke ungkarl Jens Christensen fra Kragelund, 34 år, og Johanne Marie Rasmusdatter fra Kragelund, 30 år. Forlovere: gårdm. Jens Jacobsen fra Hammel og husm. Søren Madsen sammesteds.

Christen Jensen havde to mindre søskende: Mette Katrine, født 27 januar 1824 i Farre og Jens Jensen Gulev, født 12 juli 1826 i Farre.

Christen Jensen nævnes ved folketællingen 18 februar 1834 i Farre by, 13 år gammel sammen med sin moder Johanne Marie Rasmusdatter, 46 år, inderste, der lever af sin mands løn, og hendes 2 andre børn: Mette Katrine Jensdatter, 11 år og Jens Jensen, 8 år.

Den 4. april 1834 flytter familien fra Farre til Mølgårde i Søby sogn, Jens Christensen, 45 år, husmand, Johanne Marie Rasmusdatter, 46 år, hans kone, deres børn: Christen Jensen, 12 år, Jens Jensen, 7 år, og Mette Katrine Jensdatter, 10 år.

Anmærkning: Jeg ved intet ondt om dem.

Søby kirkebog 1836, konfirmerede drenge: Christen Jensen Gulev, Mølgårde, (faderen: indsidder i Mølgårde, Jens Christensen Gulev, moderen: Johanne Marie Rasmusdatter), født i Farre den 15. november 1821 efter attest fra pastor Jessen. Dom angående kundskab og opførsel: mg og g-.

Vaccineret den 10. oktober 1823 af Hvidsten.

Christen Jensen er ikke i Søby ved folketællingen 1840. Afgangslisten 1. november 1841 i Røgen: Christen Jensen, 20 år, tjenestekarl til Mølgårde.

Ved folketællingen 1840 er Christen Jensens fader Jens Christensen Gulev, røgter på Søbygård Hovedgård, samme sted er han også ved folketællingen 1845, 1850 og 1855.

Jens Christensen Gulev var år 1860 mejeribestyrer på Søbygård, hvorefter han bosatte sig i Kobbølhuset mellem Futting og Søbygård. Den 29. april 1863 flytter han til Sall, hvor han dør 12. marts og bliver begravet 18 marts.

Søby kirkebog: tilgangsliste 1841: Christen Jensen, 20 år, tyende til Jens Jensen i Mølgårde, fra Røgen med godt skudsmål af Niels Bach, 1. november 1841, født 15 november 1821 i Farre, vaccineret 11 oktober 1823 af Hvidsten.

Søby kirkebog 1842: død 3. marts i Mølgårde, begravet 9. marts i Søby, Johanne Marie Rasmusdatter, indsidder Jens Christensen Gulev's hustru i Mølgårde, 57 år.

Anmærkning: døde efter et langvarigt sygeleje af vattersot.

Den 17. december 1842 blev der foretaget skifte efter Johanne Marie Rasmusdatter. Det blev foretaget på skriverstuen i Dyrhuset. Boet blev vurderet til 56 rigsdaler og 12 skilling. Christen Jensen arvede 5 rigsdaler, 5 mark og 1 1/7 skilling efter sin moder Johanne Marie Rasmusdatter.

Lægsrullen 1848: Lægd. 17, Søby sogn, nr. 37, Johanne Marie Rasmusdatters søn, Christen Jensen, født i Farre, 27 år, 62 tommer = 162 cm.

Soldat 30 maj 1845, 7. Regiment.

Skal være faldet ved Frederiksstad. Skrivelse 1854.

*Omkring 1915 kunne man købe
"Færdselsregler" hos bog-
handleren for 50 øre*

Færdselsregler

Farten er 45 Kilometer om Dagen paa Veje
Farten er 30 Kilometer om Natten paa Veje

Farten er 30 Kilometer om Dagen i Byen
Farten er 15 Kilometer om Natten i Byen

I øvrigt skal man rette sig efter Politiets Opslag i de forskellige By-
er.

I Sygdoms- og Ulykkestilfælde maa man køre saa stærkt man kan,
naar man hænger et hvidt Flag ud af Vognen, og efter endt Kørsel
melder det paa nærmeste Politistation i Løbet af 12 Timer efter
endt Kørsel.

Der skal være to Bremser, som virker uafhængig af hinanden, 1
Haandbremse, som virker paa Baghjulene, og en Fodbremse, som
virker paa Kardanakselen. Bremserne skal altid være i fineste Or-
den.

Der skal være to Forlygter og en Baglygte, hverken flere eller min-
dre. Lygterne skal tændes 1/4 Time efter Solnedgang og slukkes
3/4 Time før Solopgang, samt tændes i Taage og gennem Tunnel-
ler.

I Tilfælde af, at man skal køre ned ad en stejl Bakke, og ikke stoler fuldstændig paa sine Bremser, kan man sætte Vognen ned paa det lave Gear og tage Benzin og Tænding fra, saa trækker Vognen Motoren og ikke omvendt, derved formindskes Farten og Faren.

I Tilfælde af Ulykkestilfælde paa Veje og Gader, skal man tage Vidner paa Ulykken og maale, hvorledes Vognen staar efter Sammenstødet; altid tage Vidner, det kommer for Politiet.

Man skal altid holde og tilbyde Hjælp, naar nogen holder og ikke kan klare sig ved egen Haand.

Internationale Vejtavler betyder: et omvendt S = skarpe Vejsving, en Havelaage = Baneoverskæring, Kors = Korsvej, 3 Prikker = Forbudt Vej, Bølgelinjer = Ujævnt Terræn.

Kør altid i højre Side af Vej eller Gade, kør langsomt, tud kraftigt ved Hjørner, ræk Haanden ud til den Side, De vil svinge til; ved Hjørner eller Korsvej: Kør langsomt, tud kraftigt, ræk Haanden ud til den Side, De vil svinge til.

Naar De svinger til Højre, tag det lille Sving, til Venstre, tag det store Sving.

Naar Vognen gaar baglæns, skal den gaa i venstre Side.

Højre Forkørelsret betyder: Alt, hvad der kommer ved Deres højre Side skal De holde for, alt, hvad der kommer fra Deres venstre Side, skal holde for Dem.

Man maa aldrig køre forbi nogen i Korsvej, eller Tunneller, eller over Broer.

Kør langsomt, tud kraftigt, ræk Haanden ud.

Fæstebonden, Thøger Nielsen, Røgen Sogn

Omkring det tidspunkt, hvor Thøger Nielsen får fæstebrev på sin svigerfars gård, boede langt de fleste mennesker på landet.

Landskabet bestod dengang af store områder med uopdyrket jord, overdrev og landsbyer, hvor gårde og huse lå tæt sammenbyggede. Omkring landsbyen lå de opdyrkede jorder. I en landsby kunne der være op til 20 gårde, foruden husmandshuse

Og håndværkerhjem, desuden var der også en kirke, skole, smedje og evt. fattighus.

Landsbyens beboere ejede kun de færreste steder den jord, de dyrkede, eller de bygninger de beboede. De var fæstere, d.v.s. gård- eller husfæstere under et gods, som var ejet af en adelig eller borgerlig person, kronen eller en institution. I det daglige så fæsterne ikke meget til deres herskab, der ofte havde flere godser at bebo på skift. En godsforvalter og en godsinspektør stod for den daglige ledelse af godset. Godsets indtægter kom fra hovedgårdsjorden, dyrket af fæstebønderne og fra fæstegårde og huse i form af afgifter.

Fæstebønderne havde brugsretten over jord og bygninger mod at betale en række ydelser. Ved overtagelsen af gården eller huset skulle der skrives fæstebrev og betales en indfæstningsafgift. I fæstebrevet stod, hvor meget der skulle betales i årlig landgilde til godsejeren. Denne ydelse lå fast og kunne på en middelstor gård udgøre: 2 tdr. rug, 5 tdr. byg, 2 tdr. havre, 1 lam, 1 gås, nogle høns og 20 æg. Landgildets størrelse kunne variere fra gods til gods.

Fæsteren skulle endvidere yde hoveri – d. v. s. en arbejdsydelse – til godsejeren. Hvor meget arbejdskraft den enkelte bonde skulle stille til rådighed afhang af, hvilket gods han hørte under.

Avlingshoveriet var det egentlige landbrugsarbejde, der skulle udføres på godsets marker – pløjning, harvning, høst, tærskning og o. lign. Dette arbejde kolliderede ofte med, at bonden selv skulle udføre det samme arbejde på sine marker, og han måtte så enten lade sit eget arbejde vente, eller forsøge at købe sig fra pligterne ved at betale en husmand for at udføre arbejdet.

Foruden avlingshoveriet var der også småhoveriet, som kunne være hjælp i godsets husholdning – bagning, slagtning, vask, havearbejde o. lign.

Småhoveriet blev ofte udført af husmænd, der normalt skulle yde ugedagstjeneste, hvilket vil sige arbejde 52 dage om året. Hoveriet for en fæstegård kunne derimod komme op på over 200 dage om året, såfremt ydelsen ikke blev betalt i penge – det kaldtes hoveriafløsning.

Foruden indfæstning, – som var en engangsydelse – landgilde og hoveri skulle fæstebonden også betale tiende til præsten og skatter til kongen.

Alle mænd på landet mellem 2 og 40 år skulle blive på det gods, hvor de var født, så længe godsejeren kunne tilbyde dem arbejde eller fæste, resultatet var, at bonden blev tvunget til at være jordbruger på samme sted i de mest aktive år af sit liv.

Thøger Nielsen blev gift i Røgen kirke d.13 januar 1786 med Kirsten Simonsdatter. År 1787 anføres på folketællingslisten, at Thøgers svigerforældre Simon Christensen (69 år) og Ell Thomasdatter (60 år) boer hos ham som aftægtsfolk.

Fæstebrev:

" Christine Sophie Wedel Frijs, fød Grevinde af Fris, til grevskabet Frijsenborg, Boller, Møgelkier, Haxholm, Faurschou, Bollerup, Wedelslund og Søbyegaard.

Gjør Witterligt: At have Sted og Fæst; ligesom jeg og hermed stæd og fæster til Thøger Nielsen fra Giødvad, den mig tilhørende Gaard i Røgen Sogn og Bye, som Simon Christensen forhen beboede og efter Aftægtscontract af 30te juni godvillig afstoed.

Samme Gaard, som efter nye Land maalings Matriul, og den over Byens Mark giorte Deling, staar for Hartkorn Ager og Eng Fiere Tønder og én Skieppe, med ald sit rette Tilliggende i Mark og Bye, fornævnte Thøger Nielsen sin Livstid maae have, nyde, bruge og Fæste beholde, naar og saalenge hand deraf udi rette tider paa

sine behørighe steder svarer og betaler alle Kongelige Skatter og Contributioner, af ordinaire og extra, som enten nu ere eller herefter allernaadigst paabydendes vorder, samt den aarlige Landgilde 5 Rigsdaler og Trei Mark til hvert aars Martini dag, item forretter upaa-klagelig ægt og Hoverie Arbejde af en Heelgaard, ligesom andre hans Naboer, naar han derom tilsiges. Gaardens tilliggende Jorder og Ejendomme lovlig dyrker og behandler, intet deraf til upligt bruger, bortlejer, lader frakomme eller paa nogen Maade forringer. Bygningen og Besætningen fremdeles forbedrer og altid holder i Lovforsvarlig Stand, opfylder den med samme Simon Christensen indgaaede Aftægts Contract.

Retter sig i øvrigt efter Hans Kongelige Mayestæts allernaagigste Lov og Forordninger, og er mig og mine betienter i alle Maader horig og lydig, alt under dette Fæste for brydelse og lovens Tvang.

Til Indfæstning er mig betalt Tie Rigsdaler.

Dets til bekræftelse under min Haand og Grevelige Seigl

Frijsenborg den 17de Juli 1786

C.S.W. Frijs

Ligelydende original Fæstebrev haver ieg imodtaget, og undanist lover og reserverer mig herved at holde mig samme efterretlig i alle Maader.

Datum Røgen ut supra

Thøger Nielsen.

Kirsten Simonsdatter døde den 4. Maj år 1800 i Røgen, og blev begravet 9. maj (36 år), og efterlod sig 3 børn – Simon – Inger Marie - Marie Sophie. .

Allerede den 8. august samme år giftede Thøger Nielsen sig igen, bruden var den 25-årige Abigal Jensdatter fra Oustrup.

Skifte efter gårdfæster Thøger Nielsens ved døden afgangne hustru Kirsten Simonsdatter i Røgen år 1800:

Den 29de Maj 1800, den Høje Skifte Forvalter, hendes Høj Grevelige Naade, Høj Velbaarne Frue Grevinde Kragh Juell Wind Frijses, henses Høje Vegne Forvalter Ambrosius Hiort fra Svenstrup med tiltagne 2 Maii indfandt sig paa Registrerings og Vurderingsmænd, nemlig Sognefoged Jørgen Joseph i Røgen og Jens Bach af Oustrup, udi Stervboet efter ved Døden afgangne, Gaardfæster Thøger Nielsens Hustrue Kirsten Simonsdatter i Røgen, for at holde Registrering og Vurdering til videre lovlig Behandling, imellem Enkemanden berørte Thøger Nielsen, og hans med den afdøde sammen avlede 3 Børn, nemlig: 1 Søn Simon 14 ½ aar gammel, 1 Datter Inger Marie 5 aar gammel og 1 Datter Marie Sophie 3 aar gammel.

Ved Forretningen var tilstede Enkemanden, berørte Thøger Nielsen, og de Umyndiges fødte Værger Thomas Pedersen af Groldested og Ole Andersen af Sielle. Og blev med Registrerings og Vurderings Forretningen begyndt saaledes:

I den Øverste Stue:

1 Rund blaae mahlet Fyr Slag Bord

1 Toe Etage Kakkelovn med Kaaber Fur

4 Tree Stoele

2 Kring Stoele

1 Nye Fyr Drag Kiste, derudi: 1 Skuffe = der fandtes intet. 2 Skuffe = 1 Hørgarns Særk, 7 Blaagarns Særker, 2 Rødbundne Nattrøjer, 1 Blaae Vadmelstrøje, 1 Stribet Livstykke, 1 Trykket Klokke, 1 Blaae Rye Klokke og 1 Grønstribet Skiørt. 3 Skuffe = Intet. 4 Skuffe = Intet.

1 Nye Fyrhænge Skab

1 Blaaemalet Dito, derudi: 6 Tin Skeer, 1 Spiel, 2 Skilleri-
er, 1 Pyramide, 1 Thee Potte, 1 Øll Glas, 2 Blik Thee Daa-
ser, 1 Lille Brændeviins Glas.

1 Blaaemahlet Ege Kiste, derudi befandtes intet.

1 Blaaemahlet Hængeskab, derudi: 1 Flaske, 1 Gl. Blik
Kande, 1 Forgylt Speil, 2 Flasker, 1 Brændeviins Glas, 6
par Thee Kopper, 1 Spøll Kumme, 1 sort Coffee Kande, 1
Strygeiern, 1 Kaaber Tragt.

1 Blaaemahlet Fyr Drage Kiiste med Beslag, derudi: 1
Skuffe = 2 Blaaetavlede Forklæde, 1 Rød Dito, 1 Cattune
Dito, 2 Cattune Halsklæder, 3 Hviide Halsklæder, 3
Hørgarns Halsklæder, 10 Kaarsklæder, 10 Hag Hatte, 1
Æske, 7 Huer. 2 Skuffe = 1 Hiemgiort Blaaestribet Trøie
og Skiørt, 1 Dito Rødstribet Trøie og Skiørt, 1 Dito Grøn-
stribet Trøie og Skiørt, 1 Dito Blaae og Rødstribet Trøi
og Skiørt. 3 Skuffe = 1 Blaae Tamises Kaabe, 1 Dito Da-
maskes Kaabe, 1 Rødblommet Stoffes Trøie og Skiørt, 1
Rød og Grøntavlet Stoffes Trøie og Skiørt, 1 Cattuns
Trøie og Skiørt, 1 Sort Tamises Forklæde. 4 Skuffe = 1
Snør Liv.

1 Blaaemahlet Fyr Kiste, derudi: 1 Sort Fløjels Kyse, 1
Dito, 1 Sort Pæcoens Kiiof.

1 Blaaemahlet Hængeskab, derudi befandtes intet.

Det Nordre Gieste Kammer:

1 Spinde Rokke, 1 Salt True

Det Søndre Kammer:

1 Sengested med Blaaenet Cattuens Omhæng, der ud af:
1 Rødstribet Olmerdugsoverdyne, 1 do, 1 dito Underdy-
ne, 1 Gulstribet Underdyne, 2 Overtrekket Puder, 1 Rød-
stribet Olmerdugspude, 1 Gulstribet Pude, 1 par Hørgar-
nes Lagener.

I Wienter Stuen:

1 Lang Fyrbord

1 Uer

1 Alkoveseng med Blaaetrykket Omhæng heri: 1 Blaae og Hvier Olmerdugsdyne, 1 Blaae og Hvier Bolsterunderdyne, 1 Rød og Hvier Ullenedugspude, 1 dito, 1 par Blaargarnes Lagner.

1 Stoer Fyr Standskab, der udi befandtes intet.

1 Sengested med Blaae Omhæng, derudi: 1 Rød og Hvier Ollmerdugsoverdyne, 1 Hviid Vadmelsøverdyne, 1 Grønstribet do., 2 Guldstribet Puder, 1 Rødstibet Ollmerdugspude, 1 Blaargarnes Lagen.

1 Lidet Fye Standskab

1 Dito

1 Lidet Blaamahlet Skriin

1 Bilege Kakkelovend

4 Fyr Hylde

11 Staukar 1 Lidet Spiel

1 Hammer og Tang

I Sommerstuen:

1 Fyr Skriin

1 Stoer Kaaber Kiedel

1 Mindre dito

2 Smaa Messing Kiedel

2 Spande

2 Malke Baller

1 Ølle Tønde

1 Legen

1 Spand

1 Tin Række

2 Tin Fade

4 Postelines Talerkenes
6 Leer Talerkenes
1 do Fiiskfad
4 Leerfader
8 Jerngryder
1 Ildtang
2 Kielkroge

Udi 1 Alkoveseng med Blaa og Hviid Tavetet Omhæng:
1 Bolsteroverdyne, 1 Hviid Bolsterunderdyne, 1 Rød-
Hviid Pude, 1 do Pude, 1 par Blaargarnes Lagener.

2 Jernpander

I Bryggerset:
1 Tynd Kiel i Gruen
1 Mindre Dito
1 Baller
1 Deine True
1 Halm Seld
1 Løb
1 Korn Sold

Paa Loftet:
4 Kornsekker
1 Stiid(stige)

Creatuer:

1 Sort Braaget Ko, 10 år, 1 Do, 3 år, 1 Blak Hielmet Ko,
6 år, 1 Blaket Ko, 5 år, 1 Rød Ko, 5 år, 1 Blaket Ko, 6 år,
1 Sort Hielmet Quie, 2 år, 1 Blaket Quie, 2 år, 1 Broget
Quie, 1 år, 1 Blaket Quie, 1 år, 1 Blaket Stud, 1 år, 1 Sort
Kalv, 16 Faaer med Lam, 1 So med 4re Grise.

I Haage Huset:

4 Poser

Busauge

1 Bond Kniv

1 Tørve Spade

1 Stold Greb

1 Fork

1 Tørve Fork

1 Hjuelbøer

1 Tellesold

2 Meid Drau

2 Hjøller

1 Mide Sold

1 Skierkiiste med Kniv

3 Hestedekkene

Gaardens Besætning og Inventarium:

1 Bruen Hest, 16 år, 1 Graae hest, 12 år, 1 Brun Hoppe, 11 år, 1 Sort Hoppe, 10 år, 1 Graae Hoppe, 1 Sort Hesteplog, 1 Føl Plage, 1 år.

Vogne: 2 Beslan Reisevogen med Foldbehor

1 Trævogen

2 Ploug med Behør

1 Stoldharve, 1 1 Træ Harve

1 Gl. Slæde.

Paa Skifterettens tilspørgelse, forsikrede Enkemanden og umyndiges Værger, at de intet meere vidste at angive, enten af Vahre, reede Penge eller tilstående Giæld, som denne Stervboe til Indtægt kunne beregnes. Ligesom de og alle Declarede dem fornøjet med den passerede Vurdering, og ikke forelangte anden Omvurdering.

Thi beløber sig denne Stervboes Indtægt: 215 RLD, 4 Mark og 10 Skilling.

Dernest blev Stervboets Gield og Besværing anført og antegnet saaledes:

Enkemanden anmeldte, at hand ikkun var i Klittegield for 10 Rdlr, og at hans salig kones Begravelse havde kostet ham over 20 Rdlr., men paastod efter Loven ikkun Begravelse godtgjort med 16 Rdlr.

Hvorimod Værgerne intet havde at indvende.

Videre Gield havde hand ikke at anmelde, thi hvad Skiftes Bekostning angik, da ville hand fornøje Skifteretten.

Summa Stervboets Besværing: 26 Rdlr.

Naar samme lignede imod Indtægten, som er 215 Rdlr. 4 Mark 10 Skilling, bliver til Deeling: 189 Rdlr. 4 Mark 10 Skilling, hvoraf Enkemanden tilkommer det halve med 94 Rdlr. 5 Mark. Og 5 Skilling., og børnene det halve med 94 Rdlr. 5 Mark og 5 Skilling.

Enkemanden declarerede, at ville give hands umyndige Børn i Arvepenge 120 Rdlr, som skulle blive udbetalt i Ober Formynderiet til 31 Maii 1800, og desuden ville hand give dem, Sønnen Simon, den i Stervboen værende 1 Blaa Mahlet Egehængeskab og 1 Blaa Mahlet Fyrkiiste, samt den i det Sønder Giestekammer værende Rødstribet Ilmerdugsoverdyne, som er vurderet til 3 Rdlr. Datteren Inger Marie, den i Stervboet været Blaa Mahlet Fyrdragkiiste, vurderet til 7 Rdlr., og 1 Sengested med fornøden Klæder og Lagener til en værdi af 20 Rdlr. Datteren Marie Sophie, ligeledes 1 Dragkiiste til 7 Rdlr. Og 1 Sengested med klæder og Lagener til en værdi af 20 Rdlr.

Derefter forsikrede hand, at ville give hands umyndige Børn en Christelig og skikkelig Opdragelse og fornødne Klæder og Skolegang med videre, indtil De opnaar én saadan Alder, at De dem selv kand førsørge. Og naar Arven 120 rdlr. Bliver indsat i Ober Formynderiet, maa Værgerne hæve Renterne til bedste for Børnene som tillæg til Capitalen; skulle én eller fleere af Børnene bortdøe, da maae Den eller de Efterlevende eene og alle-ene arve, uden at Enkemanden der udi forlanger mindste Arveret. Paa saadan Maade, som anført, haabede Enkemanden at have opfyldt hands Pligter imod hands umyndige Børn, og derfor ventede at De i Dag restere og vurderede, vahre bleve ham til fornøden af betienrede overleverede og Skiftet i Dag sluttet, dog erindrede Enkemanden, at hand vil afstaa Arveret til de 120 Rdlr., men derimod eene forbeholder sig den tilstaaede Gave, som én saadan Arving nu er tillagt. De umyndiges Værger takkede Enkemanden for hands reedelige og kierlige Behandling imod hands umyndige Børn, og for øvrigt havde at Boet bliver Enkemanden ekstraderet og Skiftet i Dag sluttet, og da Ingen efter Skifterettens lydelige Paaraab hvde noget videre at erindre, saa blev den i Dag registrede og vurdere Boe, Enkemanden til frie Raadighed overdraget, og den udlovede Arv efter Loven imellem Arvingerne deelt saaledes:

Sønnen Simon, 60 rdlr, samt Gave: 1 Hængeskab, 1 Kiste og rødtribet Olmerdugsdyne.

Datteren Inger Marie: 30 Rdlr., samt Gave: 1 Dragkiste, 1 Seng med klæder.

Datteren Marie Sophie: 30 Rdlr., samt Gave: 1 Dragkiste, 1 Seng med Klæder.

Der udgør de udlovede 120 Rdlr., som bliver at betale i Ober Formynderiet den 31 Maii 1801, og hvoraf Renten bliver Børnene til bedste, som Tillæg til Capitalen paa saadan Maade, og paa Grund af de giordte Erklæringer og Forbindligheder, blev dette Skifte i all Eenighed og Christelighed sluttet og tilendebragt, som med Hænders Underskrift bekræftes. Datum Stervboet i Røgen 29 Maii 1800. A. Hiort

*Enkemanden Thøger Nielsen - Thomas T.P.S. Pedersen - Ole Andersen
Som Vurderine- og Vitterligheds mænd
Jens Nielsen Bach - Jørgen Jørgensen*

Thøger Nielsen døde den 14. august 1816 og blev begravet i Røgen den 20. august, og enken Abigal Jensdatter gifter sig herefter i marts måned år 1817 med 17 år yngre Jens Michelsen d .

Også efter Thøger Nielsen blev der afholdt skifte. Det skete dagen efter hans død den 15. august, skifteforvalteren var forvalter Benzon på Søbygård. Den afdødes arvinger var enken Abigal Jensdatter, hans børn af forrige ægteskab, en søn Simon Thøgersen, myndig, en datter Inger Marie Thøgersdatter gift med degnen Terkel Therkildsen i Røgen, en datter Marie Sophie Thøgersdatter opholdende sig hos broderen Simon Thøgersen i Sjelle, og af hans ægteskab med Abigal børnene: Jens 7 år, Ane Marie 14 år, Ane Margrethe 12 år, Mette Marie 9 år og Sidsel 2 år. Terkel Therkildsen var tilstede på sin hustrus vegne og indsidderhusmand Jens Møller i Røgen på den umyndige Marie Sophies vegne. Som formynder for børnene af 2. Ægteskab var tilstede deres farbror Poul Nielsen af Røgen.

Ved denne første skiftesamling blev der kun foretaget registrering. Skifteretten mødte op i boet igen den 29. August, og der blev foretaget vurdering.

Boets samlede værdi blev denne gang opgjort til 1032 Rdlr. Og 12 skilling. Besætningen var omtrent samme størrelse, som ved skiftet i år 1800, og det indendørs bohave var også omtrent de samme ting eller det samme antal ting, så når værdien er så meget højere, skyldes det den stærke inflation, der havde været i de mellemliggende år.

Den 16. December samme år mødtes skifteretten atter i boet. Her blev yderligere beregnet boet til indtægt 3 skovskifter købt fra Sorring, vurderede tilsammen for 1350 rdlr., og konge- og kirketien på gården, som var købt af den afdøde, ansat til en værdi af 550 rdlr.

Altså var boets samlede formue 2932 rdlr.

Der var blevet afholdt synsforretning i boet, og ifølge denne fordrede herskabet for "brystfældighed" og prioritet i besætning, vogne, plov og harve 516 rdlr. 3 mark 12 skilling. Enken angav, at være bortskyldig på tiender 280 rdlr.. Hun fordrede for hendes mands begravelsesomkostninger 60 rdlr. Gårdmand Jens Josephsen i Nårup havde en fordring i boet, ifølge obligation på 600 rdlr. Skifteomkostningerne var 74 rdlr. 5 mark 15 ½ skilling.

Da disse beløbs samlede sum var trukket fra formuen, var der til arv og deling 1400 rdlr. 3 mark 15 ½ skilling. Heraf tilkom enken det halve, og til deling mellem børnene var der så efter fradrag af ½ % afgift til statskassen 696 rdlr. 4 mark 15 ¼ skilling.

Den ældste søn Simon Thøgersen frafaldt den til ham tilkommende arv, idet han af den afdøde fader havde fået udbetalt den del, han kunne tilkomme. Derefter blev der til sønnen Jens Thøgersen, en broderlod 174 rdlr. 1 mark 3 13/16 skilling, og til hver af de 6 døtre en søsterlod 87 rdlr. 9 29/32 skilling

Gamle Skaftervers

Artikel i Aarhus Amtstidende ca. 1950.

For omtrent et halvt Aarhundrede siden brugtes følgende Vers ved store Bryllupper paa Landet i visse egne, naar Skafteren læste fra Bords. Versene er meddelte "Aarhus Amtstidende" af Anders Pind-sejler, Dragstrup Mark, hvis Fader i sin Tid hyppigt brugtes som Skafter, og da benyttede disse Vers.

1. Dags Gilde:

De kære Gæster, èn og hver,
som her i Dag forsamlet er
til dette Bryllupsgilde ,
af Brudehusets Folk med mig
ærbødigst, skyldigst, hjærtelig
de takkes for, de vilde
først Brudeparret følge frem
til Herrens Hus, og de med dem
oprigtigt bedet haver;
dernæst forde de taget har
til takke med, hvad Mad frembar
af Herrens gode Gaver;
de nu for deres Offer, de
i Kirken haver ladet se,
vil her nu Tak aflægge.
Vel findes nogen her iblandt,
som sig i Kirken ej indfandt,
men findes dog ved Gilde;
ham faar vi vel af Kærlighed
for denne Gang undskylde med,
at han vel kom forsilde.
Saa ønsker jeg, enhver nu vil
førnøje sig med Dans og Spil
og blive her til Stede;
ja, og i Morgen som i Dag hver søge vil sit Sæde.
Til Slutning for vort Brudepar,
som sig i Dag forenet har,
et Ønske vi opsende;

Gid Vuggen maa for Sengen staa,
før Aaret det til Ende gaa;
det ønskes nu af hver en Gæst,
som sidder her tilsammen,
det samme ønsker og vor Præst,
og Degnen siger Amen.

2. Dags Gilde:

Med Velbehag i Vennelag
vi sidde her saa glade,
vi spiste Mad af fulde Fad,
saa længe, som vi gade;
saa Værten ta`r i sit Forsvar
det, som vi ej fortæret har,
at han igen kan hver en Ven
i Morgen dog beværte.
Naar Klokken er ni, saa hører I,
saa vil jeg Eder bede,
at en og hver vil atter her
nu tage Plads og Sæde;
saa vil derfor vort Brudepar
sig højt forpligtet mene
evendelig enhver igen
ved Lejlighed at tjene.

3. Dags Gilde:

Med største Velbehag og Glæde
saa Værten Gæsterne til Stede
ved Bordet atter her i Dag;
hvis nogen Maden har forget`
og ej sig selv til Nødtørft mæt`
saa bliver det hans egen Sag.
I Morgen tør jeg ingen bede,
for saa faar jeg og Værtens Vrede,
om det ej skulde være saa;
derfor det Raad jeg Eder giver,
at I i Morgen hjemme bliver,
hvis I ej anden Ordre faar.

Slægten Bjørn

En købmandsfamilie på Farre Hede:

Ansgar, Erik, Michael, Meta og Dorthé.

Forældre: Anders Peter Andersen Bjørn (f. 1887 i Farre) og Kirstine Mikkelsen (f. 1892 i Sjelle).

Farfar: Anton Andersen Bjørn (f. 1853 i Farre).

Farmor: Mette Marie Eriksen (f. 1854 i Randlev).

Morfar: Anders Mikkelsen (f. 1839 i Ormslev).

Mormor: Ane Jensen (f. 1861 i Houlbjerg).

Navnet Bjørn

Som det var almindeligt til midten af 1800-tallet – nogle steder noget senere – fik børnene ved dåben deres efternavn af faderens fornavn. Eksempelvis Andersen, hvis faderen hed Anders.

Efter 1828 – forordningen kunne man derudover have et slægtsnavn som Bjørn. Min tip-tip oldefar Peder Sørensen (født 1772), tog i en sen alder (vistnok i 1833) slægtsnavnet Bjørn, og børnene fik så ved dåben både navnet efter faderens fornavn og slægtsnavn, som f. eks. Min tipoldefar, der kom til at hedde Søren Peder-sen Bjørn. Men slægtsnavnet fik man ikke automatisk påført, og derfor er det i slægten ikke konsekvent. Nogle børn blev døbt Bjørn, andre ikke. Først da en ny lov friskede op i virvaret i 1905, fik familien orden i sagerne, og de manglende Bjørne fik kongelig bevilling til at føre navnet, og man behøvede ikke også at bruge et sen-navn. Det kom til at gælde for børnene af Anders Peter og Kirstine.

Navnebevis

Birkedommeren i Frijsenborg-Faurskov Birk meddeler i Overensstemmelse med Lov af 1ste April 1905: Husejer Anton Andersen af Farre, født i Farre 17/6 1853, døbt stds. 4/9 1853.

Bevis for, at han fremtidig med Rette fører Familienavnet Bjørn, saaledes at hans fulde Navn bliver, Anton Andersen Bjørn.

Ole (søn af Erik) fortæller om Anton Andersen Bjørn

Anton levede fra 1853 til 1941, så han blev 88 år. Han var tilsyneladende en ihærdig og foretagsom mand hele sit liv. Han startede som dreng med at tjene ved landbruget, blev som ung uddannet pottemager og i en stor del af sit arbejdsliv havde han både en landbrugsejendom og pottemagervirksomhed. I en alder af knapt 50 år udstykkede han noget af jorden fra landejendommen og byggede en købmandsforretning, som hans ældste søn, Johannes, drev en tid som den første.

Han har over en del år sporadisk lavet optegnelser – mange af dem meget detaljerede – over, hvad der er købt og solgt såvel i forbindelse med pottemagervirksomheden som privat. Herudover er der kladder til forskellige skrivelser og lignende.

Anton Andersen Bjørn blev født i Farre den 17.juni 1853 og døde i Framlev 1941.

Han blev gift med Mette Marie Eriksen i 1878. Hun blev født 1854 og døde i 1919, altså 65 år gammel. De havde da været gift i 41 år og havde fået tre sønner: Johannes (1879 – 1950), Anders Peter (1886 – 1962) og Erik (1889 – ca.1973).

Efter Mette Maries død boede Anton – i 22 år - hos sønnen Anders Peter til sin død i 1941.

Antons øvrige familie.

Antons forældre var Anders Pedersen Bjørn (1815 – 1899) og Ellen Kirstine Nielsdatter (1820 – 1895). De boede en periode hos ham og Mette Marie på landejendommen på Farre Hede.

Han havde 2 ældre brødre og en søster: Peder var født 1840, og var 13 år ældre end han. Niels Christian var født 1847 (og død 1937) og var 6 år ældre, og søsteren Ane Katrine var født 1857 og døde 45 år gammel i 1902.

Bedstefaderen har Anton ikke kendt, da han døde 1837, 16 år før Anton blev født, men bedstemoderen, Mette Sørensdatter, der døde på Farre Hede i 1863, har han kendt, da han da var 10 år, da

hun døde.

Oplysninger fra folketælling 1870

I folketællingen fra 1870 for Farre by i Sporup Sogn fremgår det, at Anton tjener hos en landmandsfamilie Peder Andersen og Karen Marie Jensen i Farre By.

Der står: Anton Andersen 16 år, født i Farre.

I perioden mellem 1870 og 1880 bliver Anton uddannet som pottemager i Sorring og aftjener værnepligt som soldat, dels i København i 7 måneder og dels i Viborg i 3 uger.

Om pottemageruddannelsen er der ingen oplysninger, men om militærtiden er der nogle få.

Militærtid

Fra 30/1 1876 til 29/8 1876 har han været indkaldt som regiments-sygepasser på en kaserne i København (Svanemøllen?). Han målte 165 cm.

Fra en optegnelsesbog, han førte fremgår:

" Min Rejse herover til København kostede 4 kr.

Natlogi den første Nat kostede 4 kr. 24 øre"

Senere rejste han til kasernen i Viborg, hvor han var i tre uger fra den 24 / 7 1877.

Herom står der om udgifter:" Kosten den første Dag 1 kr. Indkøb af Romaner og Pibetøj 3 kr. 64 øre. Frimærker, 1 glas samt bekostning på mine sko og støvler."

Herudover er der en sygemelding fra 4.9.1876, hvor han erklæres ude af stand til at møde i sin afdeling de første uger. (Blodårebrøk?)

I optegnelsesbogen er der en liste over 100 kompagnikammerater fra det meste af Jylland

Alle hørende til 1. kompagni, 6te batalion i Viborg.

Pottemagervirksomhed

Han blev uddannet som pottemager i Sorring, hvor der på den tid var rigtig mange pottemagere.

Omkring 1870 var der ca. 70 pottemagere og deres lærlinge og svende i Sorring. Sorring-ler var berømt dengang, pottemagerne og lervarerne var velanskrevne, og produkterne blev af pottekørere bragt langt omkring. En del pottemagere – som Anton – boede udenfor byen, idet mange havde landbrug til, så man kunne passe det om sommeren og lave potter om vinteren. Rigtig mange havde pottemageriet som deltids erhverv, og ved næsten alle huse var der en ovn.

Fra 1875 er der optegnelser over salg af fade, og fra 1878 er der flere optegnelser om pottemagervirksomheden. På denne tid ser det ud til, at han er selvstændig pottemager med forskellige sven-
de ansat. Det ser ud til, at Anton har gang i pottemagervirksomheden året rundt. Der er i optegnelsesbogen oversigter over, hvad han har udbetalt til forskellige svende. Der står f.eks.: " Pottemagersvend Anders Sørensen begyndte at arbejde hos mig Tirsdagen den 20. Mai". Og frem til 18.oktober er der en opgørelse over, hvad der betales i løn. Det ser ud til, at lønnen er 1 kr. pr dag på dette tidspunkt. Niels Mikkelsen arbejder fra 27. februar til 27. juli, og Jens Andersen fra 30.april til 16. august. Der er også en skrivelse til en tidligere ansat, som ikke har nået at betale et lån tilbage, inden han rejste.

Hjemmet på Farre Hede/Farre Mark

Anton og Mette Marie blev gift i 1878, og der er lidt usikkerhed om, hvornår han købte landbrugsejendommen på Farre Mark. I folketællingen for 1880 står der, at de bor i et "hus" på Farre Mark, men måske er det landejendommen, der menes.

I optegnelsesbogen er der omhyggeligt gjort rede for, hvad der er købt af korn til bagning og madlavning. Der er købt rug til sigtemel og rug til brød. Der er byg til mel og byg til gryn. Den 19.6.1878 har han købt " 1 Skjæppe Byg til Gryn, 2 Skjæpper Byg til Mel og 1 Skjæppe Rug segtet". Endvidere er noteret "Indkøb af Kalv til Barselet". Det har måske været i forbindelse med Johannes's fødsel/dåb.

Fra folketælling 1880

I folketællingsoplysningerne 1880 fortælles det, at han er blevet husfader på 26 år og gift med Mette Marie Eriksen, 25 år, fra Randlev ved Beder/Malling. De blev gift den 3. december 1878 og har ved optællingen et barn: Johannes Andersen Bjørn - under 1 år. Han kalder sig nu Anton Andersen Bjørn og er opført som "husfader og pottemager".

Han har sandsynligvis overtaget landbrugsejendommen i 1878-1880 og har så brugt noget af bygningen til pottemagerværksted.

Nyt tøj og familiefest

I 1886 – det år bedstefar Anders Peter blev født – blev der syet nyt tøj til både Mette Marie og Anton. Der står: "den 25 Mai betalt i Aarhus for Toi til en Kjole til min Kone og andet Smaasager" 17 kr 32 øre. Og "Den 10. August i Farre for et par Sko til M. 6 kr."

Og den 12. september er man måske til en familiefest, idet der står: "Den 12.September i Fløistrup 35 kr."

Landspolitik og protest mod skatterne

Under Estrups regering var Folketinget sat ud af kraft, og det lader til, at det har harmet Anton. Han skrev en protest mod de provisoriske love. Han skrev:

Ifølge Grundlovens paragraf 49 må Skatterne ikke opkræves før Finansloven er vedtaget, og da den provisoriske Finanslov er forkastet af Folketinget, og efter (min) Mening ugyldig, ser jeg mig ikke beføjet til at betale de nu påhvilende Statsskatter, og jeg nedlægger bestemt en Protest imod at der bliver udpantet hos mig i ovennævnte Skatter.

*Farre Mark 1886
Ærbødigst
A.Bjørn*

Anton, Mette Marie, Johannes og Anders Peter. Fra omkring 1886.

Protest mod skoleplacering

Omkring 1889 forberedte man i Røgin-Sporup Sogneråd byggeri af en ny skole på Farre Store Hede. I den forbindelse skrev Anton en protestskrivelse til stiftsamtmanden mod den placering, et flertal i sognerådet valgte. Det fremgår ikke, hvorfor han var så utilfreds – og måske var Anton pennefører for flere? Antons broder, Peder, var for øvrigt medlem af sognerådet!

Fra folketællingen for 1890.

Af denne folketælling fremgår, at familien nu bor i Pederslyst, Farre. Har man i mellemtiden givet ejendommen dette navn?

Husstanden består af 7 personer:

Anton, 35 år og Mette Marie, 35 år .

Af børn er der: Johannes, 10 år, Anders Peter, 3 år, og Erik, 1 år.

Desuden bor her også Antons forældre:

Anders Pedersen Bjørn 75 år, aftægtsmand og

Ellen Kirstine Nielsdatter 69, aftægtskone.

Fra omkring 1895

Antons og Mette Maries sønner: Johannes (til højre), 16. Anders Peter (bagerst), 9 og Erik, 6 år.

Hestevognskørsel

Det ser også ud til, at han har haft en del kørsel med heste og vogn. I perioder kørte han med pottemagervarer rundt i Midtjylland. Herudover var der gennem årene både en del personkørsel og arbejdskørsel. For sin bror Peder har han f.eks. kørt 8 favne grus for 3 kr. 25 øre og bortkørt overjorden for 2 kr. 50 øre. Måske noget vejarbejde eller lignende, for pengene er modtaget fra Røgin og Sporup Sognerådsmedlem, Peder Andersen Bjørn, så måske er arbejdet udført for kommunen? Det ser i øvrigt ud til, at broderen, Peder, har haft en gård i dette sogn. Han kørte også for sin far adskillige gange, mest i omegnen, men også helt til Århus. I en periode kørte han med mursten fra Voldby Teglværk.

På et tidspunkt bortforpagtes der en matrikel 15 f til broderen, Niels Christian Andersen Bjørn, for 150 kr. pr år.

1899- Hammel Birkeret. Møde om skifte.

Den 23. november 1899 var der møde i retten i Hammel, hvor samtlige arvinger efter den 11.november afdøde aftægtsmand Anders Pedersen Bjørn af Farre og tidligere den 12.januar 1895 afdøde hustru Ellen Kirstine, født Nielsdatter, var mødt:

1. Peder Andersen Bjørn i Skovbo
2. Niels Christian Andersen Bjørn i Farre
3. Anton Andersen Bjørn i Farre
4. Ane Kirstine Andersen, gift med skrædder Jens Nielsen Graugaard i Voldby

Arvingerne overtog boet til indbyrdes skifte og deling uden Skifterettens mellemkomst.

Bygning af købmandsforretningen.

Omkring århundredskiftet udstykkede Anton et par tønder land fra landbruget, og her byggede man en købmandsforretning med tilhørende beboelse, ikke langt fra landejendommen.

Ifølge optegnelserne har Anton selv stået for indkøb af materialer til byggeriet, og han har lavet en detaljeret liste over de indkøbte materialer til byggeriet og udgifterne hertil. Forretningen blev overtaget af den ældste søn, Johannes, men det var dog ikke mange år, han havde den. Da han rejste, blev den lejet ud til en lokal mand, der drev den som købmandshandel nogle år.

Omegnens byer og steder.

Der var ikke de store afstande mellem de forskellige byer. Tættest på Farre Mark eller Farre Hede var Farre by med bl.a. mejeri og skole. De hørte til Sporup Sogn, og Sporup by med kirke var også tæt på. Herudover kan nævnes Voldby med Teglværk, Hammel med sygehus, indkøb og jernbanestation samt lidt længere væk Sorring, som var centrum for pottemagervirksomheden.

Folketællingen 1911

Ifølge folketællingen for 1911 på landejendommen udgør husstanden:

Anton Andersen Bjørn – landmand

Mette Marie Eriksen

Anders Peter Andersen Bjørn – landbruger!

Søren Mikkelsen – tyende

1912 - Anders Peter overtog købmandsforretningen.

Anders Peter og Kirstine blev gift den 24. juli 1912, og overtog da købmandsforretningen, som de havde til oktober 1923. Der var bygget en fløj til huset med et par stuer til Anton og Mette Marie. Mellem deres bolig og den øvrige beboelse var der et lagerrum og en festsal. Mette Marie var invalid af leddegigt og kunne derfor ikke gå. Hun døde i 1919, og far har fortalt, at han – der da var 4 år - husker den lange række af hestekøretøjer, der fulgte efter vognen med kisten. I tiden derefter boede Anton hos Anders Peter og Kirstine, til han døde i Framlev i 1941.

Ejendommen sat til salg omkring 1913?

I Antons optegnelsesbog er der følgende kladde til annonce for salg af bondegård. Der er intet årstal og ingen oplysninger om, hvorvidt den er blevet solgt:

En god Bondegård til Salg.

På grund af Sygdom skal sælges en Gaard ca.30 tdr Land Ager,

*Eng og Tørvejord, fri for Forhæftelse og almindelig Bygning. Jorden er Lermuld og til dels indhegnet i en samlet Lod. Besætningen som medfølger, er 2 a 3 Heste, deriblandt en Følhoppe m. Føl. 6 Køer, 2 Kvier, Faar, Svin. Gode Avlsredskaber og Maskiner. Jorden er drænet og i god Gødskningskraft, beliggende i en smuk og frugtbar Egn 1½ mil fra Station og ved en god Vej. Prisen er 6000 Rdl. Afgrøden i år bliver ca. 40 Traver Rug og 40 Traver Byg foruden Havre, Bælgæd og Kartoffler. Anvises af Sabro Frue Kirkerist no 10.
Anton Andersen Bjørn*

Billede fra omkring 1914.

Anton og Mette Marie med børnebørnene Ansgar (på armen) samt Esther og Finn. Anton er 61 og Mette Marie er 60.

Billedet er taget udenfor beboelsen til købmandsforretningen, måske i forbindelse med en familiekomsammen. Kan det være Mette Maries 60 års fødselsdag? Man kan tydeligt se, at hendes hænder er deforme af leddegigt.

Foran hjemmet i Farre. Fra omkring 1918.

Familien står på trappen foran boligen ved købmandsforretningen.

Bagest – iført chaufførtøj og -kasket – står Johannes Bjørn. Til venstre foran ham står Anders Peter (bedstefar) iført hvid købmandsjakke. Yderst til højre foran står oldefar, Anton Andersen Bjørn. Forrets står Kirstine (bedstemor) med Mikael på armen, og så må det være Erik, der står ved siden af hende og Ansgar ved siden af bedstefar.

Anton - aktiv med trillebør, le og rive.

Her er Anton på vej med sin gamle pottemagertrillebør samt le og rive for at hente græs til husdyrene. Måske er billedet fra Framlev.

I tiden i Farre skulle der bruges hø til heste, geder og måske også andre dyr. Det hentede Anton i engen, skoven og vejgrøfterne med enten hestevogn eller trillebør. Far har fortalt, at børnene tit hjalp til, og var med stor fornøjelse med til at hente hø. Især var det populært at køre med på toppen af hølæssene. Han fortæller også, at hans bedstefar; Anton, var en mild og venlig mand, "der ikke gjorde en kat fortræd".

Familien.

Anton boede i mange år – og til sin død i 1941 – hos sin søn og svigerdatter, Anders Peter og Kirstine. Da de flyttede fra Farre til Framlev, flyttede han med og var i 22 år en del af familien.

Den 17. juni 1933 var der inviteret til 80 års fødselsdagsfest i Framlev, og i den anledning havde Mikael skrevet en sang, hvoraf det fremgår, at Anton var et afholdt medlem af familien.

Den ældste søn, Johannes, flyttede til København med sin familie, men var jævnligt med hele familien på besøg i Farre og Framlev.

Den yngste søn, Erik, blev uddannet skrædder og rejste til USA, hvor han boede til sin død omkring 1973. Han var på besøg hjemme en enkelt gang, mens de boede i Farre (vist mellem 1918 og 1923). Hvorfor flyttede han til USA? Det må have været et stort spring, at flytte fra Farre til Omaha, Nebraska.

En forklaring:

I Antons optegnelsesbog er der et par gange skrevet navn og adresse på en person i Nebraska. Navnet er identisk med Mette Maries brors, nemlig Niels Peter Eriksen, født 1857. Så måske er han i sine unge dage flyttet derved, og da der gennem årene har været en vis kontakt, har det været en mulighed for Erik at gøre det samme.

**Fortalt af Ansgar Bjørn og redigeret af sønnen Hans Bjørn.
Teksten i kursiv er Hans Bjørns egne kommentarer.**

Mit Ophav.

Mors familie

Min morfar og mormor har jeg aldrig kendt, af den simple årsag, at de var døde længe før jeg blev født. I det hele taget ved jeg intet om mors familie udover, at morfar og vistnok også mormor tilhørte indre mission. Mormor døde meget ung, da hun var omkring 30 år, men var lærerinde i Sjelle. Hun døde i 1894, da mor kun var to år. Morfar var da 55 år, han var født i 1839, så der var stor aldersforskel. Morfar havde været med i krigen 1864 og havde fået en medalje fra den tid, men den er for længst forsvundet.

I en folketællingsliste fra 1845 oplyses det, at morfar Anders Mikkelsen blev født i Ormslev. Hans mor var født i Sjelle i 1803 og hed Ellen Marie Andersdatter, og hans far var født i Harlev i 1801, og hed Mikkell Rasmussen Mondrup. Udover morfar var der også en dreng, der hed Rasmus Peter Mikkelsen, han var otte år ældre end morfar. Min mor talte så tit om, at hun havde en fætter i Ikast, det er måske denne R. P. Mikkelsen, der har sit afkom der. Navnet Mondrup har givet mig spekulationer, om der er nogen tilknytning til P. Mondrup på Farre Hede – men jeg har aldrig hørt om det.

Min mormor var fra Randers-egnen, hun havde en søster, der var gift med mejeribestyrer Kristensen, "Skovlund" i Skovby, hun døde allerede i 1909.

(Jeg husker "onkel og moster" fra Skovby, men det var ikke den rigtige "moster", men "onkel" var blevet gift igen, og så vidt jeg husker fortalt, havde bedstemor en del af sin opvækst der.)

Mor havde ingen søskende, d.v.s. hun har haft en søster, men hun blev kun nogle få måneder gammel. (1894).

Fars familie

Derimod kan jeg fortælle lidt mere om farfar, idet min fætter Helge Bjørn har gransket lidt i slægten, og sporet den tilbage til omkring år 1700. Bedstemors slægt kan vi endnu bedre følge, idet der er en udløber af "Langberg-slægten". Der findes en slægtsbog og i afsnittet "Hesselbjerg-slægten" finder vi farmor. Farfar blev født 17 juni 1853 og farmor 30. Marts 1854.

De fik en landejendom på Farre Hede. Bedstefar var udlært pottemager, han havde lært i Sorring. Han blev gift med bedstemor den 3. December 1878, derfor regner jeg med, at han har overtaget ejendommen 1878 – 80. Omkring århundredeskiftet byggede de en købmandsforretning ved siden af. Forretningen blev overtaget af farbror Johannes (Helges far). Det var dog ikke mange år han blev der, men rejste til København for at bosætte sig der. Efter kort tid som fabriksarbejder blev han taxachauffør og var det indtil 2. verdenskrig. Efter den tid havde han nogle småjobs hos en kartoffelhandler, indtil han kunne få aldersrente. Da farbror Johannes begyndte som taxachauffør, havde kongen ingen bil, derfor kørte Johannes engang for kongen. Han kørte også for politiet, bl.a. med den berygtede fange Bulotti, en af kriminalhistoriens værste eksemplarer.

Farfar havde tre sønner, Johannes den ældste, min far Anders Peter født 7. December 1886 og Erik født 16 februar 1888.

Erik rejste senere til Amerika efter, han var udlært som skrædder, han døde derover omkring 1972 – 74. I 1920 var han hjemme nogle måneder, jeg kan huske, at mor og farfar var i København for at tage imod ham. Da var der jo ikke flyvemaskiner til den slags rejser, så han kom med "Amerika-damperen". Far kunne ikke være med, butikken skulle jo passes. Efter at farbror Johannes var rejst til København, var forretningen lejet ud til en, der hed Poul Gam, hans fader var lærer ude i Farre Hedeskole (hvor jeg også begyndte at gå i skole, dog ikke ved lærer Gam). Lærer Gam blev i øvrigt over 100 år, far og Johannes var i Herning, hvor han var flyttet til, for at gratulere.

Farre Hede

Omkring den tid da mor og far blev gift, det blev de den 24. Juli 1912, overtog far købmandsforretningen og havde den til november 1923. Jeg blev født den 17. juni 1913, senere kom Erik født 25. maj 1915 , Michael født den 21. december 1916 og Meta født den 5. November 1919. Dorthé blev født i Framlev den 2. Marts 1934. Købmandsforretningen derude på Farre Hede var dengang et samlingssted for egnens beboere. Far var den eneste, der havde telefon på stedet, så udover at folk handlede, skulle de tit låne telefonen. Den var jo ikke automatisk med trykknapper og lignende, men der var en telefoncentral inde ved skrædderen i Farre, hvor al samtale gik igennem. Dengang kunne man også høre, hvad folk talte med hinanden om, hvis man løftede røret og hørte efter. Det var der vistnok nogle, der gjorde. Vi havde nummer 2 i Farre, så far var med de første, der fik telefon på det sted.

Der var bygget en fløj til huset med et par stuer til bedstefar og bedstemor. Bedstemor var invalid af leddegigt, og hun kunne ikke gå, derfor måtte bedstefar løfte hende ud af sengen hver morgen og hjælpe hende deri igen om aftenen. Vi havde altid en tjenestepige, som det hed dengang, for mor var heller ikke altid rask, tjenestepigen hjalp også med at passe bedstemor, imellem deres stuer og den øvrige beboelse var der et lagerrum og en dansesal, jeg kan dog huske, at den var i brug en gang, tidligere havde den vist været brugt en gang imellem.

Foruden bedstefar og bedstemor boede også bedstemors bror hos os. Han hed Jens Eriksen, var skrædder og ungkarl, desuden var han invalid. Jeg husker, at han gik med krykker og kan huske, at ved den fest i salen, jeg erindrer, gik han med mig ved hånden ned gennem salen og ud i køkkenet, hvor mor var sammen med nogle koner og piger, de har jo nok stået for traktementet, jeg har været 3 – 4 år dengang. Morbror Jens døde i 1917. Bedstemor døde i 1919, jeg var den eneste af vi søskende, der var med til begravelsen, men jeg var også en stor dreng dengang – 6 år.

Det er kun en lille del, jeg kan huske fra Farre Hede, men der hænger altid noget ved, selvom det nu er 63 år siden vi "emigrerede" til Framlev. Jeg har ofte Farre Hede i tankerne, men flytte derud igen kunne jeg ikke tænke mig, derude er der jo også forandret meget, og dem vi kendte og var venner med er borte, enten flyttet andre steder hen eller til kirkegården. Jeg vil dog fortælle, hvad jeg kan huske og måske det giver et fingerpeg om. Hvordan livet var dengang.

Skole

Jeg begyndte i Farre skole til maj 1920, om det var den 1. Maj, der var en lørdag, husker jeg ikke, men det har det nok været. Derimod husker jeg, at min mor ville med den første dag, og det var jeg meget utilfreds med, især fordi vi skulle have Peter Baastrup`s Agnete med, hun skulle også begynde skolegangen. Så havde Agnetes mor Jensine og mor ordnet det således, at hun skulle følges med os. Jeg havde ikke noget imod Agnete, men det var noget af en nedværdigelse at skulle følges med en "tøs" til skole, desuden var jeg kendt med skolen og læreren og hele familien der, da far og mor kom sammen med dem. Derudover, og det var det værste, var der Andreas og Jens, der var et par år ældre end jeg, som drillede. Der var kun to klasser i skolen, store og bette klasse, så vi gik sammen fra 7 – 10 år og 10 – 14 år.

Læreren hed Melby Nielsen, hans kone hed Anna. De havde fem børn, de hed Meta, Mads, Peter, Ruth og Ester. Så vidt jeg ved, blev Meta, der var nogle år ældre end jeg, gift og bosat i Ålborg. Mads blev manufakturhandler i Ålborg. Da Melby blev pensioneret, rejste han og Anna også dertil, Peter blev lærer og rejste til København. Hvad de to yngste piger blev til, ved jeg ikke. Mange, mange år senere var jeg inde at hilse på Mads i hans butik, vi var i Ålborg og ventede på bussen, der skulle køre os til lufthavnen, hvorfra vi skulle flyve til Norge.

Egnen og folkene

Lidt om egnen og befolkningen, som jeg kendte dem som 10 årig. Det vi kalder Farre Hede (nogle siger Farre mark, men det er det samme) støder sammen med Voldby Hede eller mark og Sjelle Hede, som igen støder op til Herskind Hede. Det er et stort område mellem landsbyerne Sjelle, Voldby og Farre. Der er nogenlunde fladt og fyldt med små gårde og husmandssteder, af navnet, kan man udlede, at der har været hede engang, jeg mener, at dette store område er blevet befolket fra omkring år 1840 – 50. Farfar, der jo også havde en landejendom der, har fortalt, at da han kom der, var der mest lyng. Det så vi i min drengetid, kun i små totter oppe ved skoven (Wedelslund Overskov).

Mens det i dag er Schlutter og Anker Jørgensen og andre, der er samtaleemne, var det dengang Zahle, Gluckstath (han snød Landmandsbanken for nogle millioner) og statsminister Neergård. Så var der socialdemokraterne, det var nogle "slemme karle". "De ville ikke bestille noget", men dem var der vist ikke nogen af ude på Farre Hede, men der kunne jo læses om dem i Aarhus Amtstidende.

Hver lørdag eftermiddag kom bageren fra Sjelle, så fik far gerne nogle stænger wienerbrød, og nogle dagmartærter, de blev gerne solgt om aftenen, når egnens tjenestekarle kom for at handle. Dengang var der meget, der hed "lørdagslukning", det var med modsat fortegn, det blev gerne midnat, inden de sidste kunder gik. Foruden deres daglige forbrug af tobak, vaskesæbe og andre småting, købte de wienerbrød, som blev sat til livs med nogle øller. Engang imellem kunne det vel også ske, at en eller anden fik vel rigeligt med øl, men jeg mindes ikke nogen særlig slemme situationer. Radio og TV fandtes ikke, så far og mor forsømte næppe noget ved at have åbnet.

Jeg husker "den spanske syge", det var en influenzaepidemi, der ved slutningen af 1. Verdenskrig begyndte i Spanien og raserede i resten af Europa. Lægerne var magtesløse, og der var næppe et hjem, der på den ene eller anden måde ikke blev ramt. Ganske vist

var de fleste tilfælde af mildere art, men der var også mange steder, hvor der var dødsfald til følge. Det skete også, at nogle blev invalide som følge af sygdommen, det kunne udarte sig på mange måder.

Naboen til Farre Hedeskole hed Kristian Thomsen, (Kr. Thomsen var farbror til min svigerinde Gerda, der er gift med Mikael), han stammede fra Løvskovlund ved Skjørring skov). Han havde en landejendom, som han vistnok passede godt, men en gang imellem var han utilregnelig. Vi børn var bange for ham, når han havde sine "ture". "Kristian er tosset i daw" blev der sagt, og så var det om at gå stille forbi. Han gik altid med en økse i hånden, når han havde sine "ture", og vi fablede om, at han ville slå os ihjel, men så vidt jeg ved, har han aldrig gjort nogen fortræd. Jeg mindes en dag, da han ikke havde det så godt, vi var kommet langt væk fra hans hus, og var på vej til skole, da han kom ridende efter os med øksen i hånden. Vi løb, det vi kunne, men da han nåede os, så han gal ud og vendte hesten og red hjem. Folk sagde, det var efter "den spanske syge", at han var blevet sådan. Det var en mærkelig adfærd, men folk tog det meget roligt. Som sagt havde han jo heller aldrig gjort nogen fortræd.

Ved siden af os boede Andreas og Mette, de havde fire børn, Hugo, Erna, Arne og Edith. Hugo var lidt ældre end jeg, vistnok tre år. De andre var på alder med mig, Erik og Mikael. Vi kom meget hos dem, men engang imellem kom vi op at skændes, så løb vi hjem, men dagen efter var det heldigvis glemt igen, så fortsatte vi vores leg.

Lidt længere henne, på den anden side af vejen, boede Jørgen Peter og Ane, de havde to sønner Alfred og Andreas. Alfred var 4 – 5 år ældre end jeg, Andreas også kaldet "Drejs", var 2 år ældre. Der kom vi også en del, men ikke helt så meget, det var vel på grund af aldersforskellen, men det var rare mennesker.

Ved siden af Jørgen Peters var der en ejendom, hvor der boede mange forskellige, fordi den blev handlet flere gange.

Længere henne boede Peter Baastrup og Jensine, de havde fem børn Agnete, Herluf, Gerda, Ejner og Ester. Der kom vi meget, nok også fordi mor og far kom sammen med Baastrups.

Oppe ved skoven boede Kresten Karlsen eller "Kålsen", som vi sagde. Konen var Sine Kålsen, far og hun var næstsøskendebørn, idet deres fædre var fætre. Sine var kogekone, og kom vidt omkring, hos hende var det altid rart at komme, for hun havde næsten altid dejlig lagkage fra de steder, hvor hun havde lavet til gilde. Kresten og Sine havde fire eller fem børn, de ældste var voksne, mens Karen, der var den yngste, var to år ældre end jeg. Datteren Else, der var lidt ældre tjente en overgang hos os, da vi flyttede til Framlev Korsvej, hun er på et billede, hvor vi alle står uden for butikken (1924). Else døde i 1937, da hun var omkring 30 år.

I nærheden boede også Ane Schmidt, hun havde to sønner, Kristian og Ludvig. Kristian var den ældste og "ikke hjemmeboende", som vi siger nu til dags. Ludvig var bestyrer for sin mor, hun havde en lille ejendom med et par små heste og 4 – 5 køer. De havde en mælketur, og efter at vi var flyttet til Framlev, var Mikael hvert år på ferie der. Hver juleaften var Ludvig og hans mor gerne os for at fejre julen. Ludvig fik mange år senere købmandsforretning på Farre Hede, men rejste sidenhen til Aptrup, hvor han købte en lille gård.

Der var mange andre, men jeg kan ikke nævne alle, men lige over for os, et stykke oppe på marken boede Georg Zacho og Ane, de lever endnu her i 1986, og er begge i halvfemserne. De boer i Farre by. Der var også Martinus og Jenny, af deres børn kan jeg kun huske Søren og Kristine. Søren havde fødselsdag 5. juni og var 12 dage ældre end jeg.

Der var også Jens Mondrup, hos ham kom jeg meget, nok mest fordi der kunne man gøre som man ville. Hans forældre Peter og Marie Mondrup var rare mennesker. De havde en datter Ane, hun var fire år ældre end jeg, Jens var to år ældre. Ane Mondrup husker jeg som et af de bedste mennesker, jeg har kendt, desværre fik hun ikke løn som fortjent, hun var syg i mange år og døde kun

30 år gammel, vistnok af kræft i rygmarven. Jens var noget forkælet, det kan jeg se i dag. Han blev gift som 40-årig, men konen ville ikke være i Farre, så de flyttede til Hammel og senere igen til Silkeborg. Da han fyldte 70 år den 2. December 1981, ringede jeg ham op for at gratulere. Han døde samme år mellem jul og nytår.

Der var også familierne Kjeldsen, Ras Kjeldsen og Kristian Kjeldsen. Kristians stedsøn Svend Aage Kjeldsen blev senere sognerådsformand i Sjelle. En brodersøn til Kjeldserne Gunnar K. kom jeg senere til at tjene sammen med.

En ægte Molbo

En lille historie fra da jeg var 6 – 7 år. Der boede en enke, der havde en gård og nogle voksne børn bl.a. en datter, der hed Anna. Hun skulle, som skikken var, ud at tjene og kom helt på den anden side af Århus. En dag lød det i butikken, at Anna var blevet forlovet, oven i købet med en Molbo. Det var noget af en sensation, i hvert fald for en 6-årig, for molboerne var nogle "dumme fyre", dem havde vi jo hørt mange historier om og set billeder af i bøgerne. Første gang Anna var i butikken efter forlovelsen, gratulerede mor hende og drillede lidt med om "Det var ham, der jog storken ud af rugmarken"

En søndag formiddag, nogen tid efter, kom to unge mænd for at handle (lukkeloven tog man ikke så højtidelig). Jeg var inde i et andet rum, så hørte jeg farfar sige:, da han så de to komme udenfor, "Det er Laurids (Annas bror), men den anden kender jeg ikke, nå, men det er vist Annas` forlovede". Da fik jeg travlt, for nu var der jo en lejlighed til at se en vaskeægte molbo, men hvor blev jeg skuffet, manden lignede et ganske almindeligt menneske, der var slet ikke noget sjovt ved ham. Min opfattelse af molboerne ændredes lidt efter den tid.

Go`daw – fo`wal

Bedstefar og jeg havde været på varetur, da vi hen på eftermiddagen kom hjem, stod der en fraspændt fjedervogn uden for, d. v. s. at hesten var sat på stald, og der var altså fremmede. Det var spændende, hvem det kunne være, vi ventede ingen. Det viste sig at være nogle tidligere naboer, som for år tilbage havde boet derude, og som havde været på en længere køretur. Da hesten trængte til et hvil, holdt de ind og fik deres eftermiddagskaffe. Da bedstefar og jeg kom ind sagde bedstefar jo "go`daw", og manden sagde også "go`daw", men tilføjede "og fo`wal med det samme", de stod nemlig og skulle køre videre, efter nogle få ordvekslinger med farfar fik de spændt for og kørte. Det her "fo`wal med det samme" syntes jeg som 7-årig lød sjovt. Dagen efter, da Herluf Baastrup, Jens Mondrup og jeg gik i skole, kom der en mand gående, vi sagde, som vi plejede, når vi mødte nogen, "go`daw" men så tilføjede jeg: "og fo`wal med det samme" – og hvor blev manden gal, han ville fortælle købmanden, hvor næsvis en dreng han havde. Jeg hørte nu aldrig noget, men har siden undret mig over, at manden blev så gal, der var jo hverken noget frækt eller fornærmende i det.

Peter

Da den daglige handel i forretningen ikke var overvældende, havde vi to landture, en dag til Voldby mark og en dag til Sjelle og Herkind mark. Landturerne var bedstefars arbejde samt så meget andet. Vi havde en russerhest, den var lidt større end en islænder. Hesten blev meget gammel 24 år, og i mange år travede den rundt med varer til de kunder, der boede længst væk: Før jeg begyndte at gå i skole, var jeg gerne med på disse ture, og det var noget af det bedste, jeg vidste. Hesten hed Peter, og han var kendt med ruten, hvis vi somme tider var ude at køre i andre ærinder, ville han altid dreje ind ved de huse og gårde, hvor vi normalt kom med varer. Hvis der f. eks. Kom en mand gående og bedstefar hilste "go`daw", så skete der ikke noget, men hvis der faldt replik, det

kunne være om vejret eller lignende, så stod Peter stille, for så var han klar over, at der skulle snakkes. Vi var meget glade for Peter, selv mor kunne køre ham. Jeg husker engang hun og en nabokone var kørende med Peter til Hammel – jeg var så heldig at være med, det var før jeg begyndte at gå i skole.

Bil

I 1921 eller 22 fik vi bil. Far var meget bilinteresseret, og det var jo noget nyt dengang, jeg mener, at han var den første i Røgen – Sporup kommune, der havde bil, i hvert fald en af de første. – Ulykken var, at vi skulle af med Peter. Peter blev solgt til slagtning, bedstefar ville ikke, at han skulle andre steder hen. Jeg husker endnu, at vi trak ham ind til hesteslagteren i Hammel, og ved afleveringen sagde bedstefar, at han lige havde nogen ærinder i byen, og at vi ville komme igen om en time. Da vi kom tilbage, lå Peter på gulvet og var skudt. Bedstefar ville være sikker på, at det forholdt sig sådan.

Nu havde vi fået bil, men den var ikke så driftsikker som Peter. Bilen var en brugt "Adler", model 1912, der var ingen selvstarter, ingen elektrisk lys eller signalhorn. Gearstang og håndbremse sad udvendig, der var kaleche, men ingen sidestykker på, så når det regnede, var det så som så med fornøjelsen at køre bil, men den vakte opsigt, det gjorde den, husk på der var ikke mange biler på landet dengang. Det var kun doktoren og dyrlægen der var kørende, det skete vi så en bil, det kunne være nogle handelsrejsende, der kom i forretningen for at tilbyde varer.

Far havde ikke råd til at købe en ny bil, derfor måtte han nøjes med en brugt. Jeg tror nok, at den voldte ham mange kvaler, i hvert fald har jeg siden haft en indgroet skræk for brugte biler, selv om jeg godt ved, at det i dag er noget helt andet. Som sagt den vækkede opsigt, tænk sig fra Peters beskedne luntetrav og så komme i sådant et uhyre, helt op til 15 km. I timen, folk rendte helt ned i grøften, når vi fløj forbi. Dengang var der jo ikke de samme kreditmuligheder som i dag, (men havde vi også haft den i dag, sikke de penge den kunne koste).

Hammel

Hammel var den nærmeste "storby", der skulle vi, hvis vi skulle have nyt tøj og andre ting, som købmanden ikke havde. Hvis man skulle til læge eller skulle på sygehus, var det også i Hammel. Hammel er stadigvæk en god handelsby, men sygehuset er lavet om til rekreations- og træningscenter.

Lige ved Hammel ligger Danmarks vist nok største gods "Frijsenborg". Godset har i dag vel ikke helt samme betydning for egnen, som det havde i min barndom. I 1923? Døde den gamle greve, og hele egnen var til begravelse. Man sagde, at der var 5000 mennesker fra nær og fjern, som overværede højtideligheden. De fleste nok på grund af nysgerrighed. Far var også med, sådan en begivenhed skulle man nødig gå glip af. Der var dækket kaffeborde i telte til de mange gæster. Dagen efter denne begivenhed kom der en stor pige 12 – 15 år i butikken, hun spurgte far, om han havde været med til grevens begravelse – hvilket far selvfølgelig bekræftede. "Så du kongen", ville pigen vide, "snakkede du med ham?". "Ok, ja" sagde far, "han sagde: goddag Anders Peter". Den troede pigen på og gik hjem og fortalte, at købmanden havde snakket med kongen, men kongen Christian den 10. Var ganske rigtigt med til begravelsen, uden dog at have talt med købmanden fra Farre Hede.

Framlev Korsvej

I 1923 flyttede vi til Framlev Korsvej, hvor en ny tilværelse begyndte. Far solgte forretningen til et ungt par ægtepar fra Galten. Manden hed Hans Larsen og var udlært smed, men en ulykke havde forårsaget, at han ikke kunne holde øjenlågene åbne, så selv om synet var godt nok, kunne han ikke se. Mens han var på sygehuset, opfandt han en "dime", der kunne sættes på brillerne og holde øjenlågene oppe. På grund af hans tilstand måtte han forlade smedearbejdet, konen hed Gjørrild. De var der kun nogle få år, så rejste de vist nok til Århus.

Om runestenen i Sporup kirke

Dr. Erik Moltke siger i et interview i fjernsynet i anledning af fundet af en runesten i Sporup kirke:

Stenen er ca. 1,35 m høj og 75 cm bred. Det er en vikingerunesten, og den afviger fra de almindelige ved, at den har noget ornamentik. Det drejer sig om et dragehoved, der ganske vist er lidt utydeligt – og så en hale.

Den drage har jeg arbejdet med hele dagen, og det eneste, der ærgrer mig grumt og grusomt er, at jeg ikke kan få den hale i forbindelse med hovedet, men ellers kan jeg læse det meste af, hvad der står på stenen. Der står:

Torkil Swidbelgi rejste sten denne – (og så står der noget, jeg ikke har fundet ud af endnu) – efter Toke sin fader.

Intervieweren: Er det et betydningsfuldt fund?

Enhver runesten er et betydningsfuldt fund, især hvis den udvider vort ordforråd og vor viden om vikingetiden – og denne sten giver os dette udmærkede tilnavn Torkil til Swidbelgi, der rejste stenen. Navner er ikke tidligere set på vore runestene.

Intervieweren: Hvad skal der nu ske med stenen?

Ja, den skal formodentlig blive her i kirken. Jeg har foreslået, at den skal stilles op ude i våbenhuset, så man kan se dragehovedet og læse runerne, som jeg så formodentlig trækker op med rød farve.

Som nogen vil vide, står runestenen i dag i våbenhuset i Sporup kirke – uden rød farve og med den tydede indskrift:

Thorkel Swidbalge rejste denne sten efter sin fader Toke. Han skib ejede med Arne.

Murer Søren Klintrup, Hvinningdal (født i Røgen sogn)

Afskrift fra Dansk Folkemindesamling.

Optegnet af Jens C.M.Carlsen 1887 Balle – 1965 Silkeborg(,søn af Morten Jens Karlsen)var uddannet ved landbruget,var nogle år i USA og i nogle år fængselsbetjent på Fanø.Han var igennem flere år korrekturlæser på Silkeborg Avis.

Fortalt af:Jens C.M.Carlsen

Blandt Naboer og andre, der boede i Nabolaget til mit Hjem på Overgård Mark,Balle Sogn,Hids Herred var adskillige gamle Folk.Typer som synes sjældent nu at træffe på. Megen Viden, mange Sæder og Skikke, ja en anden Levevis, er med dem gået i Graven, til Savn og Tab for Efterslægten.

Blandt disse var også Søren Nielsen (Klintrup) født 16/05 -1833 i Klintrup, Røgen Sogn, død 6/03 -1918 (Klintrup blev han gerne kaldt). Han var Murer, specielt Kampestensmurer, af den gamle Skole. Og det sagdes, at han i sine Velmagtsdage havde kunnet give baade to og tre Haandlangere nok med at passe sig op. Det var fænomenalt, som et Murværk voksede under hans Hænder. Han havde været til Tusinder af Rejsegilder, men aldrig været fuld, et udsagn, der vist ikke skulde tages alt for bogstaveligt, hvad Soberhed angik.

Jeg mindes ikke at have set ham ved noget Rejsegilde, men ved, at han ikke spyttede i Glasset, som man plejede at sige, ej heller foragtede han en god Kaffepunds, saalidt som de fleste andre gamle gjorde det. Men paa visse Omraader var han noget for sig. Han vilde gerne læse, og læste meget, hvilket ofte prægede hans Tale og hele Adfærd, som han nu og da yndede at forlene med et Anstrøg af finere Dannelse og mere Viden end de andre gamle.

Dette i Forbindelse med hans Viden og Lune gjorde ham til noget af en særegen Skikkelse, som alle satte Pris paa og gerne søgte. At han var mørkeræd og bange under utrykke Forhold, søgte han ikke at skjule, men ofte tjente det Folk til megen Moro. Forøvrigt havde han boet mange Steder i Øst —og Midtjylland, havde ogsaa haft Landbrugsejendomme, nu han var blevet gammel, havde han et Hus med Have.

Engang jeg var inde hos ham, i hans lille Hjem, var flere til Stede, en af Gæsterne hentyder da til dette, om Klintrup saadan var bange. "Ja", siger Sidsel, hans Kone, "han er saamænd saa bange, te det er grov". Dette førte saa til, at Klintrup fortalte følgende:

Det kan gerne være, te a er ræd, det er heller ett sært, om a er det, for i min Opvækst hørte man aldrig andet end Spøgelseshistorier og lignende Ting. Saa havde en vel den Slemme her, og saa naar han der, og var et og saa ett andet, ja a var den Anden ??, saa angst, te a turde ett træde udenfor Døren efter Mørkets Frembrud selv for det mindste bitte Ærinde, knap nok linde den saadan lidt. Se innen a Tjente -ja, a har jo nu aldrig tjent ret meget, for a kom jo i Lære – da havde a jo ogsaa mit Kammer ude i et Udhus. Saa var det en bælgmørk Nat, a glemmer et-aldrig.

A havde ligget vaagen lidt og var lige ved at slumre hen igen, da paany blev helt vogen ved noget Skramlen og Rumsteren derude i Udhuset. Hvad er nu det for noget, tænkte a. Det forekom mig stadig at nærme sig mit Kammer, a blev skam ræd. Yderdøren havde a laaset indvendig, da a gik ind, det vidste a, hvad kunde det være andet end det argeste Spøgeri og Kunster. Og der laa a alene i Huset, én sølle Knægt, hvad skul` a gribe til. A trak Hovedet ned under Dynen, men dernede kneb det med at faa Luft. Naa!, nu var det lige udenfor min Dør. Aa Gudfader fri os, hvor var a ræd. Om a saa skuld kvæles, turd a ett ha` Næsen over Dynen. Sæt det kom ind til mig! Saa lige med et dundrede der et Slag ude paa min Dør, saa det rystede baade i Hængsel og Laas. Aa.aah endda.

A krøb sammen under Dynen og forventede allehaande Ting. Saa dan laa a længe og svedte Angstens Sved, mens det lede Spøgeri holdt paa. Det er egentlig sært, te a kom over en af Gæsterne hentyder da til dette, om Klintrup saadan var bange.det. Omsiden blev det da endelig stille derude. Da a skul` ud den følgende Morgen, kunde a knap faa Døren skubbet aaben, og skønt det var lys dag, var a ikke helt dristig ved det, men ud maat` a jo, og saa fik a da noget at se. Rundt om laa Træbøvle og brudte Skillerumme, og foran min Dør lå en væltet Stolpe. Men henne i noget Halm der laa

selve Uhyret – Spøgelset, en stor gammel Orne, som ellers havde sit Aflukke henne i den modsatte Ende af Huset. Det var den, der var brudt ud og forvoldt al den Skræk og Molest.

Men hvordan skul`a vel sanse og tænke paa – efter alt det, der var blevet mig bildt ind – te det kunde være Ornen, der var paa Færde! Tøkkes I maaske det?. Nej, gu kund`a ej – Ja. I kan le, men for mæ var et ett morsomt .

Har du ikke ogsaa engang været hos den Mand i Vindblæs, Klintrup?. Lad os lige høre, hvordan der gik, ytrede en, og vi var alle nysgerrig efter at høre derom.

Hem – Ja, det er mange, mange Aar siden, vi boede jo dengang i en anden Egn”(jeg husker ikke hvilken Egn, Klintrup da boede -, men jeg skønner , at Tiden har været i 1860 erne eller omkring 1870, og det har uden Tvivl været den Vindblæs mellem Randers og Hadsund). Saa havde vi en Nabo, som var syg og trængte til Hjælp, og da han og Konen en Dag bad mig, om a ett vilde gaa til den kloge Mand i Vindblæs og faa Raad for Sygdommen, vilde a jo sært gerne gøre ham den Tjenste. A blev saa forsynet med lidt Madvarer, Penge til at betale den kloge Mand. Med havde a faaet og ligeledes Besked om, Hvad a skul`forklare ham om den Syges Tilstand, og saa gik a.

Det var en lang Vangring – flere Mil – og undervejs, da den medbragte Væske var forbrugt, vilde a gerne have et Par Skilling af Beløbet til den Kloge Mand, til Indkøb af en halv Pægl (betegnelsen for en flaske snaps). Men saa kom a til at tænke som saa. Den kloge Mand ved maaske, hvad Penge du har med til ham – ja, hvad, det kunde jo godt ske – og saa staar du kønt i det, om du har givet dem ud. Nej, det skuld`a ilyvel(alligevel) ett ha`noget af!, altsaa gik a videre paa mit tørre Brødfoder og naaede da omsider den kloge Mands Hus. Naa – a nølede lidt derudenfor, det var mit første Besøg – for resten ogsaa det sidste – ved saadan en Mand. Men a kunde jo trøstigt komme ind. A havde i Lommen, hvad a skulde have, heller ett mere. Og ind kom a da og fik mit Ærinde forrettet . Ja vist, ja, ja, det er rigtigt nok, sagde den kloge Mand, jeg ved godt,

hvad du er kommen for. Sæt dig bare ned her, saa skal jeg straks komme tilbage, ytrede han og gik ind i et andet Værelse – Hm – ja, der kan vi se, tænkte a og var glad te a havde Pengene i Behold.

En stund efter kom han tilbage. Han havde lidt dråber i en Flaske, som den Syge skulde have. Og saa forklarede han mig, at naar a nu gik hjem, saa skuld`a ved den sidste Kirke, a kom forbi (for saa vild det være Aften – mørkt skulde det nemlig være) gaa ind paa Kirkegaarden og tage lidt Muld der, Som saa skulde puttes i en Klud, og af den Syge bæres om Halsen i en Snor. Ja, a skuld`jo nok forrette det hele, og saa gav a ham hver en Øre, a havde med til ham, og gik saa min vej.

Det med turen ind paa Kirkegården liede a nu slet ett. A prøvede at strække ud det bedst a kund`, for at komme der, før det blev alt for mørkt.

Hvorfor gik du ikke ind paa en anden Kirkegård, før det blev mørkt?, indskød en af vi Tilhører.

Hvorfor! Fordi a vilde gøre, som Manden bad me, og da a naaede Kirken, var det bælgmørkt, det slog godt nok til. Nu var det saa om at faa fat i den Smule Muld derinde. Omsider fandt a da Indgangen og stod netop med Haanden paa Laagen, som a lige havde skubbet aaben, da a lige i det samme hørte et Skrig derinde fra, saa møj et grimme Skrig, og du milde, hvor blev a angest. A skal love for, te a fik vendt om i en Fart. Laagen trog a i Hælene paa mig selv og var nær falden, men ellers kom a da walholden ud paa Væjen igen. - Om det nu – som de siden har villet bilde mig ind – har været en Ugle eller Allik, der har villet hilse min indtræden med et Skrig – det kan jo gerne være, men nok er det, a skuld`ett gøre Forsøget om igen. Nej, men saa gik a ud paa nogle Grønagre, som a vidste var fulde af Muldvarpeskud, og der fandt a rigeligt med Muld, som a forsynede mig med til den Syge.

A sagde naturligvis aldrig til nog, at Mulden var fra et Muldvarpeskud ude paa Marken i Stedet for fra Kirkegården, men Manden blev da rask alligevel.

Direkte oversat

Jagtrekler

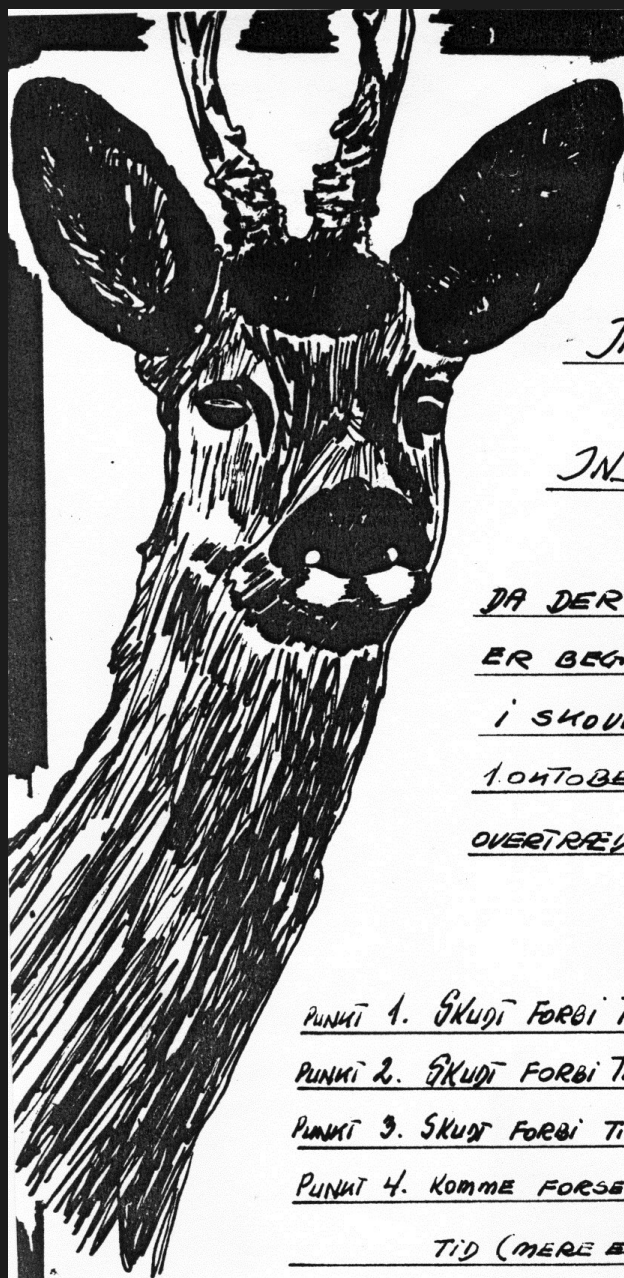
Disse jagt - regler stammer fra en jagthytte i Skjoldsbjerg skoven på Tovstrup.

Om jagthydden kan fortælles, at den i 1964 blev lavet og opstillet af smedemester Carl Lund, som i sin fritid var ivrig jæger, og i mange år var formand for Røgen - Farre Jagtforening.

Som det fremgår af regelsættet har der åbenbart ind i mellem været lidt mangel på disciplin blandt smedens jagtvenner.

Smedemester Carl Lunds jagthytte . Fotograferet maj 2008

JAGT - REGLER...

INDFØRSEL AF BØDE...

DA DER I DE FORLØBNE ÅR
ER BEGÅET MANGE "BOMBERTER"
I SKOVEN, INDFØRES DER FRA
1. OKTOBER 1977 BØDE FOR
OVERTREDELSE AF NEDENSTÅENDE
REGLER....

PUNKT 1. SKUDT FORBI TIL RÅVILDT KR. 25.⁰⁰

PUNKT 2. SKUDT FORBI TIL RÆV KR. 10.⁰⁰

PUNKT 3. SKUDT FORBI TIL HARE KR. 10.⁰⁰

PUNKT 4. KOMME FORSENT TIL AFTALT

TID (MERE END 10 MINUTER)..... KR. 5.⁰⁰

PUNKT 5. GLEMME PATRONER KR. 5.⁰⁰

(HUSK AT BETALE MANGEN DU LÅNER AF)

PUNKT 6. GLEMME MADPÅKKEN KR. 5.⁰⁰

(SPIS IKKE NÅGENS MAD - FØR HAN SIGER TIL)

God jagt

Kirkegården

Af Birgit Fogh Bach.

Om de danske kirkegårde før år 1800 har vi kun sparsomme oplysninger, lovbestemmelser og andre skriftlige kilder fra den ældste tid er kun få.

Det var særlig attråværdigt at blive begravet inde i kirken. I begyndelsen var begravelserne her forbeholdt konger, gejstlige og adelige, tillige med stormænd, som havde gjort sig fortjent hertil, men også de mere betydende personer hos borgerskabet søgte efterhånden tilladelse til at blive begravet i kirken. (Ligstanken fra de mange begravelser må til tider have givet en ubehagelig lugt i kirken.) Dette førte til, at kirkegulvet blev gennemgravet, og under gulvet lå efterhånden så mange, der var plads til. I år 1805 blev det da også forbudt at foretage nybegravelser under kirkegulvet af hensyn til hygiejnen. Derfor begyndte man at begrave dem i kister og sarkofager, og plaserede dem ovenpå kirkegulvet, ofte i dertil indrettede kapeller, der blev bygget som en tilbygning til kirken. Der foretages stadig begravelser i kirker, kapeller og krypter i dag, men kun med særlig tilladelse fra kirkeministeriet.

De, der ikke kunne opnå den gunst at blive begravet inde i kirken, måtte jordfæstes ude på kirkegården, der ofte lignede indhegnede græsmarker, hvoraf indtægten af høet indgik som en del af præstens løn, pænt op i 1900-tallet blev der stadigt slået hø på kirkegårdene på landet, ikke kun for at holde græsset nede, det skulle også anvendes til foder. I år 1892 tillod man ligbrænding, dette ansporede til nedsættelse af urner. I dag er der mange plænebegravelser, måske vi en dag igen vil opleve den indhegnede græsmark, nu blot holdt nede af graverens plæneklipper.

Det mest eftertragtede var, at blive begravet nærmest kirkemuren, hvor graven kunne "nyde godt" af regnvandet, når det dryppede ned fra den hellige kirkes tag. I øvrigt fik man anvist gravsted på kirkegården i overensbestemmelse med sin sociale stand, jo lavere, man var placeret, des længere fra kirken fik man anvist gravplads, for at modvirke denne tendens forbød man i år 1920 ved lov at henvise de fattige til specielle områder på kirkegården.

Det var ikke almindeligt at fattige blev begravet i kister af træ, i stedet blev der fremstillet kister af vidjer og strå fremstillet som husflid af ældre og svagelige i sognet, der derigennem fik en lille indtægt. Man ville helst ikke graves mod nord, kirkegårdens kolde og solfattige side, men derimod helst mod øst og syd. Ligesom i kirken blev den afdøde begravet i retningen øst – vest, og med ansigtet vendt mod øst, fra det verdenshjørne man regnede med, at Kristus ville komme igen. Egentlige anlagte gange var der næppe, der var kun få markerede grave, ofte blot en lille tue uden gravsten eller kors. Tuerne over gravene, der lå planløst mellem hverandre, kunne nødtørftigt smykkes med blomster, men ellers var disse og kirkegården som helhed overgroet med græs, og hylden groede vildt.

Værre end den nævnte uorden på kirkegården var det dog, at kirkegårdens fred gang på gang blev forstyrret. Hvor heget var i forfald, kunne både vilde og tamme dyr trænge ind over heget, de værste syndere var dog grisene, der rodede op i den indviede jord og i gravene, der ofte ikke var særlig dybe. Myndighederne måtte således hårdelig beklage, at der fandtes stor uskikkelighed på kirkegårdene, da de ikke holdtes færdige med mur, porte og gode stenter, men i steds til at opædes og besmittes af heste, fæ, svin og andet kvæg. Da de mest velhavende efterhånden måtte se sig henvist til begravelse ude på kirkegården, udviste de en stor utilfredshed med gravenes tilstand.

De ville ikke finde sig i, at grisene fortærede resterne af de døde, og hundene løb omkring med knoglerne på kirkegården. De begyndte at sætte focus på kirkegårdenes tilstand og udseende. Igennem 1800-tallet blev anlagt faste stier og plantet træer, og samtidig inddeltes kirkegården i små lodder, indrettet som en lille mindehave. Dette gav også mulighed for at vise sin status efter døden. Det blev rigtigt at blive begravet på det rigtige sted ikke langt fra kirkedøren og hovedalleen, samt sætte et gravminde, der afspejlede den afdødes sociale stadi. I 1900-tallets begyndelse var der stor variation i gravstenene og andre former for markering af gravenes udseende, men fra århundredets midte begyndte en ensretning.

Det blev almindeligt at plante hække mellem gravstederne, og efterhånden har de fleste kirkegårde et fast regelsæt for de enkelte gravsteders udformning.

Og ikke nok med det: På kirkegården kunne også al verdlig handel og tummel finde sted. Mange steder mødtes sognets mænd til bystævne på kirkegården, og her kunne man også samles til Marked. Der fortælles også, at man ikke undså sig for at bryde våbenhusets dør op og drive kvæget der ind. Den samme uorden og uskik som rådede på landet, gjorde sig også gældende på byernes kirkegårde.

Ifald en person selv havde taget sit liv eller var forbryder, kunne de ikke blive begravet i indviet jord. De blev som regel begravet uden for kirkemuren, og dette skete i nattens mulm og mørke. Derfor blev der holdt synsforretning (ligsyn), hvis en person døde pludselig eller kom ud for en ulykke:

10 august 1678. Peder Nielsen i Farre: Et vidnesyn på salig Karen Sørensdatter, som hastigt og uformodentlig er død, men de kunne ikke finde noget sår, som kunne være årsag til hendes død.

Peder Nielsen i Farre, et vidne: Rasmus Nielsen i Lyngby vidnede, at han på Sporup mark så, at Peder Nielsen holdt med et læs hø, og han stod ved siden af sin moder Karen Sørensdatter, som sad på jorden, og da kunne hun ikke tale, hvorefter de skød høet af vognen, og kørte hende hjem, hvor hun straks efter døde. Hans hustru Anne Simonsdatter vidnede det samme, og menige Farre – bymænd vidnede, at hun længe havde været besværet med mangen svagheder.

18 december 1726. Skanderborg Distrikts Birk: Birkedommer Johannes Snell og Skriver Lorentz Frobøse, Christian Gunddorph på krigsråd Gybergs vegne: Søren Leth af Oustrup, Thomas Rasmussen og Rasmus Nielsen af Røgen, som forklarede, at de efter birkedommerens ordre, havde synet og besigtiget Maren Enevoldsdatter fra Toustrup, som for 14 dage siden var fundet død på Røgen mark, men ikke fundet tegn eller sår, som kunne give nogen mistanke om dødsårsagen.

Da hun var et gammel affældigt kvindemenneske, som gik med betlestaven, formodes det, at hun om natten er omkommet af kulde og frost.

* * *

År 2008: bukkejagt på kirkegård

Nedskydning af to rådyr på kirkegården i Korsør har vagt fuore blandt lokale og Dyrenes Beskyttelse. Men dyrene er skudt med velsignelse fra kirkegårdsudvalget. Rådyrene ødelægger gravene. To bukke er foreløbigt blevet nedlagt på Sankt Povls kirkegård i Korsør. En kirkegård er normalt ikke det mest oplagte sted at bedrive jagt, men formanden for kirkegårdsudvalget, Hans Martin Nystrup, er glad for resultatet. Rådyrene er skadevoldere på en kirkegård. Folk ligger mange følelser i deres jord her, og de synes ikke, det er rart, at blomsterne bliver spist lige efter en begravelse, andre metoder er blevet taget i brug inden nedskydningen. Hegn er blevet sat op, og dyrene er blevet drevet ud et efter et, men de finder vej tilbage. Jeg kan ikke se det forfærdelige i, at de bliver skudt. Dyr bliver skudt rundt omkring i Danmark, og dyrene er ikke fredede, fordi de er på en kirkegård.

Freden på kirkegården brydes ikke bare af skud. Dyrenes Beskyttelse har nu også givet deres besyv i sagen med. De kræver, at jagten indstilles. Jeg så gerne, at dyrene blev fredede, og tilladelsen til at skyde dem blev taget tilbage. Der må kunne findes en løsning, så dyrene kan reddes, siger Marius Schmidt, kredsformand for Dyrenes beskyttelse i Korsør.

Det er Skov – og Naturstyrelsen, der har givet tilladelse til at dyrene skydes.

For 100 år siden

Røgen - Sporup Sogneråd afholder møde d. 27 januar 1909.
Der er mange punkter på dagsordenen. Blandt andet:

Ansøgning fra alle lærerne i kommunen, om at få lov til at deltage i et Sognerådsmøde, for at forhandle om brændselsydelsen til skolerne. Men Sognerådet anså ikke, at der var nogen anledning til at forhøje brændselsydelsen.

Der var en meddelelse fra bestyrelsen for Pleje og Børnehjemsforeningen for Århus Stifts sydlige del, om forhøjelse af plejelønnen for de børn i plejehjemmet anbragte børn. -
Man vedtog at forhøje plejelønnen.

Meddelelse fra Skivholme - Skovby Sogneråd:
Der er bevilget Laura Sørensen en eksta hjælp til hendes datters konfirmation til foråret.

Lærer Melby Nielsen, Farre Hedeskole, har tre ønsker:
Han vil gerne udbede sig et gratiale for afholdt aftenskole i vinteren 1908/09. Han får 10 kr. for undervisningen og 10 kr. til leje og varme.
Endvidere vil han gerne bede om penge til udvidelse af børnebogs-samlingen i skolen.-
Han får 10 kr. til dette formål.
Det sidste ønske er:
Flere regnebøger til skolen (meterudgaven).-
Det ønske fik han også opfyldt.

Mads Kristensen, Røgen, ønsker sin alderdomsunderstøttelse forhøjet fra 16 kr. og 66 øre pr. måned til 20 kr.-
Det får han bevilget.

Så er der et ønske fra lærer Laursen, Røgen, om tilladelse til bortforpagtning af den til Røgen Lærerembede tilhørende jordlod.-
Dette problem udsættes, da man først må foretage en ændring i kontakten.

Man skulle have foretaget valg til en valgbestyrelse og medhjælpere til sognerådsvalget 1909.-

Valgt blev: Anders Pedersen, Thomas Jensen og Mogens Peter Nielsen.

Til stemmevedtager valgtes Niels Pind.

Til at gøre vælgervejledning valgtes Poul Gam Dein.

Grusgravene i kommunen vurderes:

Hans Peter Baks grusgrav vurderes til 35 kr.

Søren Nielsens vurderes senere.

Mødet hævet:

Mads Peter Nielsen, Niels Hansen, Niels Pind, J. Th. Jensen, P. G. Dein, Peter R. Petersen og Anders Pedersen.

Røgen - Sporup Sogneråd er samlet d. 15 marts 1909:

Skatteligningen for året 1. april 1909 til 31 marts 1910 blev pålagt med 32 kr. og 64 øre pr. tdr. hartkorn, og med 1 kr. pr. 1000 kr. ejendomsskyld.

Skatteprocenten blev fastsat til 5 %.

Der var et punkt mere på dagsordenen som lød:

Grundet brandfoged, karetmager Jens Peter Jensens bortrejse fra kommunen, har han indgivet begæring om fritagelse for bestillingen.

Man indstiller straks slagter Jens Thomas Rasmussen, Farre, til at fungere i Jens Peter Jensens sted.

